

quyển 1

1

PHẬT ĐẢN SANH

- 1 Con cháu dòng Cam Giá³
Vua Tịnh Phạn⁴ hơn cả
Trong dòng họ Thích-ca
Đủ đức độ giàu sang
Mọi loài mong chiêm ngưỡng
Đẹp như vầng trăng lên
Vua như trời Đế thích⁵
Phu nhân cũng tuyệt vời
Trí đức như mặt đất
- 10 Tâm tịnh như hoa sen
Nương thân mẹ Ma-da,⁶
Hạnh nguyện chẳng ai bằng
Voi trắng ứng điều lành
Giáng thân vào bào thai
Bà mẹ sạch vọng tưởng
Xa lìa sự buồn lo
Chán xa đời thế tục
Thích ở nơi yên lành
Vườn Lâm-tỳ-ni⁷ đẹp
- 20 Hoa quả suối nguồn thanh
Là nơi hợp tâm thiền
Nên xin vua dạo chơi
Vua biết ý nguyện ấy
Cũng khởi tâm vui mừng
Vua bảo người thân cận
Đều đến vườn rừng kia

- 30 Bây giờ bà Ma-da,
 Tự biết giờ lâm bồn
 Thân tựa vào giường báu
 Trăm ngàn thế nữ hầu
 Mừng tám tháng tư ấy
 Trời trong thanh hòa điệu
 Ngày thanh tịnh trai giới
 Bồ-tát sanh hông phải⁸
 Do tâm từ bi lớn
 Không làm mẹ đau lòng
 Ưu-ly sanh ở đùi
 Thăng Du sanh ở tay
 Man-đà sanh ở đầu
- 40 Già-xoa sanh ở nách,
 Bồ-tát cũng như vậy
 Sanh ra từ hông mặt
 Từ từ ở thai ra
 Ánh sáng chiếu rạng rỡ
 Như từ hư không xuống
 Không sanh như người thường
 Do nhiều đời tu đức
 Tự biết sanh không chết
 Vững chắc không nghiêng lệch
- 50 Chói sáng trang nghiêm tuyệt
 Sau đó hài nhi hiện
 Đẹp như mặt trời lên
 Xem ra thật xán lạn
 Không hề chói mắt ai
 Ai nhìn cũng thấy đẹp
 Như trăng giữa tầng không
 Thân chói vàng rực rỡ
 Mặt trời vượt ánh đèn
 Thân vàng của Bồ-tát
- 60 Chiếu sáng cũng như vậy

- Tâm chân chánh không loạn
An lành bảy bước đi
Ngón chân đầy đặn đẹp
Chiếu sáng như chùm sao
Như chân sư tử chúa
Bước đi nhìn chung quanh
Thông đạt nghĩa chân thật
Nên khẳng định rõ ràng:
Đời này sanh làm Phật
70 Là thân sau cùng vậy
Ta chỉ một đời này
Phải độ hết chúng sanh
Hư không đáp lời lại:
Hai dòng nước sạch tuôn
Một nóng, một lạnh mát
Tâm gọi thân an lạc
Ở yên trong cung điện,
Ngồi giường ngọc lưu ly
80 Tay vàng, bốn thiên vương
Đỡ chân giường ngọc báu
Chư thiên trên hư không
Cầm lọng quý hầu che
Nương uy thần khen ngợi
Cầu chúc thành Phật đạo
Các vua rồng hoan hỷ
Khao khát pháp vi diệu
Tùng kính Phật quá khứ
Nay gặp được Bồ-tát,
Rải hoa mạn-đà-la⁹.
90 Thành tâm vui cúng dường
Ngài đàn sanh cứu đời
Trời Tịnh cư¹⁰ hoan hỷ
Đã diệt lòng ái dục
Vi pháp mà hân hoan

- Giúp chúng sanh giải thoát
Khỏi chìm biển khổ đau
Vua núi báu Tu-di¹¹
Gìn giữ trái đất này
Bồ-tát cũng như vậy
- 100 Thăng hoa cứu giúp đời:
Gió công đức thổi mạnh
Lay động khắp nơi nơi
Đưa thuyền lướt trên sóng
Thoảng hương thơm chiên-đàn¹²
Như tạng hoa sen báu
Gió đưa khắp hư không
Lá tã rơi xuống đất
Áo trời cũng buông rơi
Chạm thân sanh an lạc
- 110 Trời trăng như thường chiếu
Ánh sáng tăng gấp bội
Thế giới sáng rực lên
Không cũi tự nhiên đỏ
Giếng trong hiện trước sau
Cung phi nơi cung điện
Ngạc nhiên chưa từng có
Tranh nhau đến tắm chơi
Đều cảm thấy an lành
Vô lượng người cõi trời,
- 120 Cùng nhau tụ họp lại
Trước vườn Lâm-tỳ-ni
Cây cối nở hoa lạ
Tốt tươi như bốn mùa
Những loài dã thú ác
Cùng lúc sanh tâm hiền
Các bệnh khổ thế gian
Không cần thuốc cũng mạnh
Chim chóc và dã thú

- Lặng yên không hót, kêu
130 Ngàn sông như ngừng chảy
Nước đục biến thành trong
Nền trời không bợn mây
Trông trời tự nhiên giục
Tất cả trên thế gian
Đều được cảnh an lạc
Ví như đất nước loạn
Bỗng gặp vua hiền, minh
Bồ-tát sở dĩ sanh
Vi độ thống khổ vậy
140 Chỉ có ma vương kia
Chấn động sanh lo buồn
Vua cha thấy Thái tử
Ngạc nhiên biến sắc mặt
Hồi hộp, trong lòng lo
Nửa vui nửa sợ hãi
Phụ nhân thấy Thái tử
Sanh ra khác chỗ thường
Thói quen người phụ nữ
Tánh nhát sợ, lo buồn
150 Không phân biệt lành dữ
Lại sinh lo sợ nhiều
Những người mẹ già cả
Muốn cầu khẩn thần minh
Ai nấy đều khuyên bảo
Đến hỏi thầy, tướng xem
Nguyện Thái tử an lành.
Bây giờ trong khu rừng
Có người xem tướng giỏi
Đủ oai nghi, kiến thức
160 Biện tài thật nổi danh
Thấy Thái tử liền vui
Mừng rỡ chưa từng có

- Biết vua cha lo sợ
Dem lời thật tâu lên:
“Người sanh ở thế gian
Chỉ muốn làm con qui”
Đức vua như vàng trắng
Nên sanh tâm vui lớn
Nay sanh một quý tử
- 170 Chắc rạng rỡ tông đường
Yên tâm tự vui vẻ
Đừng sanh lòng lo ngại
Điềm tốt đẹp quốc gia
Từ nay thêm hưng thịnh
Sanh ra người con qui
Chắc cứu được thế gian
Chỉ có thân Bồ-tát,
Sắc vàng ánh quang minh
- 180 Tương tốt đẹp như vậy
Chắc thành bậc chánh giác
Nếu muốn ở thế gian
Chắc làm vua chuyển luân
Làm chủ cả đất trời
Dùng chánh pháp trị nước
Thông trị khắp bốn châu
Lãnh đạo vua chư hầu.
Ánh sáng trong cõi đời
Mặt trời là hơn hết
Nếu ở nơi núi rừng
- 190 Chuyên tâm cầu giải thoát
Thành tựu trí như thật
Chiếu sáng cả thế gian
Vi như núi Tu-di,
Cao hơn các núi khác
Ngọc báu, vàng hơn hết
Các sông biển là lớn

- Các sao, trắng hơn cả
Mặt trời lại lớn hơn
Như Lai ở thế gian
200 Phước huệ hơn tất cả
Mắt sáng nhìn xa rộng
Trên dưới đều rõ thông
Lòng mắt trong xanh đẹp
Sáng ngời như vàng trắng
Tướng tốt thật khác thường
Là mắt trí thù thắng
Bấy giờ vua báo rằng:
Đúng như lời ông nói
Tướng này thật kỳ lạ
210 Là do nhân duyên gì?
Không lẽ do di truyền
Xuất hiện thời đại ta
Thầy tướng liền tâu vua
"Thật không phải như vậy
Biết nhiều và trí tuệ
Tiếng tốt và sự nghiệp
Cả bốn việc như thế
Không cần cứ trước sau (di truyền)
Tánh chất của sự vật
220 Mỗi loại có nhân duyên
Nay tôi xin dẫn chứng
Mong bệ hạ lắng nghe
Có hai vị tiên nhơn
Tỳ-câu, Ương-kỳ-la¹³
Sống lâu ở trên đời
Mỗi vị sanh con quý
Tỳ-lợi, Ha-bát-đê
Và tiên Tu-ca-la
Trừ tác luận đế vương
230 Không phải do tộc trước.

- Vị tiên Tát-la-tát.
Kinh luận bỏ từ lâu
Mà sanh Bà-la-bà,
Rất giỏi về kinh luận
Kiến thức hiện đời này
Không hẳn do tiên tổ
Vị tiên Tỳ-da-ta,¹⁴
Viết nhiều bộ kinh luận
Thế hệ con cháu sau
240 Sưu tập thành sách vở
Mà không do tiên tổ
Truyền lại một chữ nào
Như tiên A-đế-lợi,
Không biết gì thuốc thang
Mà sanh A-đế-ly,¹⁵
Giỏi y dược trị bệnh
Hai vị tiên Câu-thi
Không hiểu luận ngoại đạo,
Mà sanh Già-đề-na
250 Thông thạo pháp ngoại đạo
Thủy tổ dòng Cam Già
Không biết trị thủy triều
Đền đời Ta-già-la
Sanh ra ngàn vương tử
Biết pháp trị thủy triều
Không để nước ngập nữa
Vị tiên Xà-na-câu
Không thấy, đấng đạo thiên
Phàm được tiếng tốt ấy
260 Đều do tự lực cả
Hoặc trước hơn, sau kém
Hoặc trước kém, sau hơn
Các vị vua thân tiên
Không hẳn nương dòng dõi

- Vì vậy người thế gian
Không nên ý trước sau
Đại vương được như vậy
Nên sanh tâm vui mừng
Vì khởi tâm hoan hỷ
270 Xa lìa các nghi hoặc.”
Vua nghe vị tiên nói
Vui sướng thêm cúng dường
Ta nay sanh con quý
Chắc nối dòng chuyển luân
Ta nay tuổi đã già
Muốn xuất gia tu tịnh
Để con bậc thánh vương
Khởi bỏ đời vào núi
Bấy giờ gần vườn Ngự
280 Có vị tiên khổ hạnh
Tên là A-tư-đà¹⁶
Rất giỏi thuật xem tướng
Đi đến cung nhà vua
Vua bảo: Phạm thiên đến
Khổ hạnh thích chánh pháp
Hai tướng tốt hiển hiện
Tướng phạm hạnh đầy đủ
Bấy giờ vua vui vẻ
Liên mời vào trong cung
290 Cung kính dâng lễ vật
Rồi đưa vào nội cung,
Mời xem tướng Thái tử
Tuy có nhiều cung nữ
Mà như vào rừng vắng,
Ngồi vào toà chánh pháp
Thêm tôn kính phụng sự
Như vua An-đê-diệp,
Phụng sự A-thi-tra,

- 300 *Vua thưa với tiên nhân:
“Ta nay được phước lớn
Xin phiền bậc đại tiên
Đoái thương giúp đỡ ta
Tất cả việc nên làm
Xin ngài vui lòng dạy”
Thưa thỉnh như vậy rồi
Vị tiên vui mừng tâu:
Lành thay bậc đại vương
Đức độ đều đầy đủ
Mến mộ đến cầu ta*
- 310 *Ban ơn kính chánh pháp
Dòng dõi bậc tri nhân
Khiêm cung khéo tùy thuận
Đời trước trông nhân lành
Đến nay quả tốt hiện
Bệ hạ nghe tôi nói
Ngày nay có nhân duyên
Trên đường đi đến đây
Tôi nghe từ hư không
Loan tin sanh Thái tử*
- 320 *Chắc thành bậc chánh giác
Lại thấy điềm lành trước,
Nên nay đến nơi này
Chiêm ngưỡng vua Thích-ca,
Dựng cờ phước chánh pháp
Vua nghe lời như vậy
Quả quyết không nghi ngờ,
Sai ầm Thái tử ra
Đề vị tiên xem tướng
Vị tiên thấy Thái tử*
- 330 *Bàn chân ngàn vòng xoắn
Tay chân có màng dính
Hào quang giữa lòng mày*

- Sanh thực khí kín đáo
Nhan sắc sáng rực rỡ
Chưa từng thấy bao giờ,
Bỗng nhiên ông rơi lệ,
Than tiếc rồi thở dài
Vua thấy tiên như vậy
Lòng bỗng nhiên kinh sợ.
- 340 Mọi lo động trong lòng
Bồn chồn không yên ổn
Bỗng chốc vua đứng dậy
Cúi đầu lạy vị tiên
Thưa rằng Thái tử đây
Tướng tốt thật kỳ lạ
Chẳng khác người cõi trời
Bậc thượng đẳng cõi người
Vậy sao ngài lại khóc?
Lẽ nào phải chết yếu
- 350 Khiến trẫm buồn lo ư?
Khát nước đã lâu ngày
Được cam lồ rồi tan
Hay là mắt của báu
Tử vong, mắt nước ư?
Hay là Thái tử còn
Đất nước có thừa kể?
Lúc chết tôi an tâm
Vui vẻ qua đời khác
Nhu người có đôi mắt
- 360 Một ngủ, một thức tỉnh
Không như hoa sương thu
Có hoa chẳng kết hạt
Dòng họ luôn quý kính,
Thái tử không ai hơn
Xin ngài nên nói rõ
Khiến tôi được yên lòng.

- Vị tiên biết nhà vua
Trong lòng lo sợ lắm
Liên thừa: tâu Đại vương
370 Xin ngài chớ sợ hãi
Trước đây tôi đã nói
Cẩn thận đừng sanh nghi
Tướng tốt vẫn như trước
Không nên sinh nghi hoặc
Tôi nghĩ mình đã già
Nên tự thương xót vậy
Ngày lâm chung gần kề
Còn Thái tử mới sanh
Không dễ gì gặp được.
380 Thái tử bỏ ngôi vua
Không tham đắm dục lạc
Siêng năng tu khổ hạnh
Chắc giác ngộ chân thật,
Thường vì cứu chúng sanh
Diệt trừ hết ngu muội,
Thật rạng rỡ cõi đời
Trí tuệ ngày càng sáng.
Chúng sanh chìm bể khổ
Bệnh tật sanh đầy dẫy
390 Già suy, con nước lớn,
Từ vong thành sóng cồn
Ngôi thuyền nhẹ trí tuệ
Vượt qua tai nạn này
Trí tuệ như dòng chảy
Giới luật là bến bờ
Thiên định ao nước mát
Chánh trí, loài chim lạ
Chánh pháp, con sông lớn
Thật sâu rộng bao la.
400 Chúng sanh lúc đời khát

- Uống nước để sống còn
Nhiệm trước cảnh ngũ dục
Khổ nạn đuổi theo mau
Bồ-tát vượt thế gian
Tạo con đường giải thoát
Thế gian tham lừa dục,
Cảnh giới chày đồ bưng
Bồ-tát, đám mây lành
Rưới nước mát tắt lửa.
- 410 Tham dục là then chốt,
Cửa cánh cửa si mê
Làm tắt nghẽn dòng sống
Đóng chặt cửa an toàn
Chúng sanh không thoát được
Trí tuệ, núi kim cương
Làm bật khóa ân ái.
Lưới ngu si tự trời
Nghèo khổ không chỗ nương
Chư Phật vượt thế gian
- 420 Mở trời cho chúng sanh.
Ngài chớ vì Thái tử
Mà sanh lo buồn nhiều.
Nên lo cho chúng sanh
Tham đắm nghịch chánh pháp
Tôi nay gần giờ chết
Không hưởng được pháp lành.
Tuy có chút thiên định
Mà không lợi ích gì
Vì xa đức Bồ-tát,
- 430 Chánh pháp không được nghe
Nhà vua nghe tiên nói
Biết được hết nỗi lòng,
Sự lo sợ đã hết.
Quý thay! Sanh Thái tử

Lòng ta được yên lành
Nhưng xuất gia bỏ đời
Tu tập đạo thánh hiền
Không chịu nối vương vị
Khiến lòng ta buồn phiền
440 Giờ đây vị tiên ấy,
Tâu thật với vua rằng
Đúng như ngài lo lắng
Thái tử sẽ thành Phật.
Ngó lời cùng hoàng tộc
Vị tiên an ủi xong
Dùng thần lực vi diệu
Bay lên giữa hư không.
Bây giờ vua Tịnh Phạn
Nghe lời tiên Tư-đà,
450 Tin chắc là chân thật
Về tướng tốt con mình.
Càng thêm quý trọng hơn
Chăm sóc và lưu ý
Đại xá cho thiên hạ
Lao ngục đều thả hết
Theo tục lệ sanh con:
Tùy nghi việc lấy bỏ
Căn cứ vào kinh luận
Việc cần làm phải làm
460 Sanh con trong mười ngày
Được an ổn vui vẻ
Cầu khẩn các thiên thần
Bố thí cho mọi người,
Sa-môn, bà-la-môn.
Chú nguyện cầu phước lành
Ban ơn cho quân thần,
Thế nữ, người nghèo khó
Thành thị đến thôn làng

- 470 Các vật như tiền của,
Trâu ngựa, voi, súc vật
Tùy theo các nhu cầu
Tất cả đều đáp ứng.
Rồi chọn ngày giờ tốt
Đưa Thái tử về cung.
Hai vua Bạch, Tịnh Phạn,
Đi xe đẹp ngọc báu,
Màu sắc ánh vào nhau,
Lung linh sáng rực rỡ.
Phu nhân ẵm Thái tử
- 480 Đi nhiều lay thiên thần
Rồi sau lên xe báu,
Thê nữ đi hầu sau
Vua và các thần dân
Tất cả đều theo hầu
Như vua trời Đế Thích
Chư thiên lay chung quanh
Trời Ma-hê-thủ-la¹⁷
Bồng sanh con sáu mặt
Bày các thứ trang sức
- 490 Cung cấp và cầu phước
Nay vua sanh Thái tử,
Cũng trưng bày như vậy.
Vua trời Tỳ-sa-môn¹⁸
Sanh Na-la-cưu-bà
Tất cả người cõi trời
Cũng đều rất vui mừng
Vua nay sanh Thái tử
Nước Xá-vệ, Ca-tỳ,
Tất cả trong nhân dân
- 500 Cũng vui mừng như vậy.

2

THÁI TỬ Ở TRONG CUNG

- Bấy giờ trong hoàng gia
Của vua Bạch Tịnh Phạm
Vi sinh người con thánh
Thân tộc thật hoà thuận,
Quần thần đều trung thành,
Voi, ngựa, xe châu báu
Tài sản, đồ ngọc ngà
Mỗi ngày thêm nhiều hơn
Tùy nhu cầu hiện ra
- 510 Vó lượng kho của báu
Tự nhiên từ đất sanh
Bầy voi trắng hung dữ
Đang ở tận núi Tuyết
Bỗng nhiên tự kéo đến
Không chế ngự, tự thuận
Loài ngựa nhiều màu sắc
Thân hình thật khoẻ đẹp
Bờm đỏ đuôi lông dài
Đi nhẹ mà như bay
- 520 Các loài thú hoang khác,
Đúng lúc tự nhiên đến
Loài trâu hiền thuần sắc
Béo mập, khoẻ, thật đẹp
Ung dung thoảng mùi thơm
Đúng dịp cùng kéo đến.

- Người có tâm oán hận
Cũng biến chuyển thuận hoà
Thông cảm thêm thân mật
Nghịch loạn đều tiêu trừ
- 530 Mưa hoà và gió thuận
Sấm sét thôi âm ỉ
Cây trái không đợi mùa
Quả tốt nhiều gấp bội,
Ngũ cốc lại thơm ngon
Nhẹ nhàng dễ tiêu hoá,
Những bà mẹ mang thai
Thân thể được yên ổn
Bậc thánh bỏ cảm thọ
Những người trong thế gian
- 540 Không cầu, tự đầy đủ,
Đồ trang sức tốt đẹp
Không keo kiệt tự cao
Không sân hận ác hại
Tất cả người nam nữ,
Kẻ huỳnh môn¹⁹ các loại
Miếu thần chùa, nhà cửa
Vườn, rừng, giếng, suối, ao
Tất cả như cảnh trời
Theo thời mà hiện ra
- 550 Thích nghi không đòi khát
Không chiến tranh bệnh dịch
Nhân dân trong cả nước
Thân thiện quý mến nhau
Chung niềm vui chánh pháp
Không sanh tâm nhiễm ô
Tài sản đúng đạo nghĩa
Không khởi tâm tham lam
Bố thí ban ơn huệ
Không mong cầu đền trả

- 560 Tu tập bốn phạm hạnh
Hết sạch tâm ác hại
Vua Ma Thố thuở xưa,
Sanh thái tử Nhật Quang,
Cả nước đều an lành
Các việc ác không hiện.
Nay vua sanh Thái tử
Phước đức cũng như vậy
Vĩ đũ đức oai nghi
Nên đặt tên Tát-đạt²⁰
- 570 Bấy giờ bà Ma-da
Thấy Thái tử ra đời
Tướng tốt như con trời
Đầy đủ các vẻ đẹp
Bà vui mừng khôn xiết
Nên từ biệt cõi đời
(Về cung trời Đạo-lợi)
Bà đi Kiều-đàm-di,²¹
Chứng kiến việc như vậy
Nên thưa Thái tử rằng:
- 580 Nguyện nuôi nấng như con
Thái tử cũng như thế,
Kính mến như mẹ mình.
Như ánh trăng mặt trời
Mỗi lúc một quang minh
Thái tử ngày càng lớn
Đức độ cũng vẹn toàn
Hương chiên-đàn vô giá
Vàng báu diêm-phù-đàn²²
Thuộc thần tiên dưỡng thân
- 590 Chuỗi anh lạc²³ trang sức
Chư hầu vùng lân cận
Nghe vua sanh Thái tử
Dâng hiến nhiều vật báu

- Xe trâu, dê, nai, ngựa
Đồ dùng toàn ngọc quý
Để vui lòng Thái tử
Tuy các vật trang sức
Đồ chơi quý trẻ em
Thái tử không màng đến
600 Chỉ giữ lòng thành thoi
Người nhỏ mà tâm cao
Không nhiễm bả vinh hoa
Lo học các kỹ thuật
Nghe qua vượt xa thầy.
Vua cha thấy thông đạt
Thâm nghĩ sẽ đi tu
Nên tìm một cô gái
Trong vọng tộc lễ nghi
Đoan trang và thủy mị
610 Tên Da-du-đa-la,²⁴
Sánh đôi cùng Thái tử
Ngõ hầu cầm chân thoi.
Chỉ Thái tử cao xa
Đức lớn vẻ thanh tú
Như con của Phạm thiên
Xá-na-lưu-ma-na
Vợ hiền dung nhan đẹp
Dịu dàng tính nhân hậu
Diễm lệ, vợ vua trời
620 Sống chung thật hạnh phúc
Xây dựng cung điện riêng
Hoành tráng đẹp tuyệt vời,
Lầu cao ẩn hư không
Tháp thoáng mây mùa thu
Ám áp hợp bốn mùa
Tùy thời chọn phòng ở
Kỹ nữ quay quần ca

- 630 Hoà tấu điệu nhạc trời,
Cô nào kém thanh sắc
Phải tránh người ngọc ngà,
Không gợi ý chán nản
Khiến thái tử xuất gia
Phải như Càn-thát-bà²⁵
Cung báu tự nhiên hiện
Vớ nữ ca nhạc trời
Thanh sắc đẹp lòng mắt
Bồ-tát ở cung cao
Âm nhạc cũng như vậy.
Vua cha vì Thái tử
- 640 Tinh tâm tu phước lành
Dùng nhân từ chánh pháp
Giáo hoá khắp nhân gian
Gần hiền, xa bạn ác
Lòng không nhiễm ái ân
Khi muốn khởi vọng tưởng
Biết nhiếp phục các căn
Trừ sạch ý thô tháo
Nhu hoà khéo xử sự
Từ bi khuyên mọi người
- 650 Xa lìa chỗ huyền ảo
Giáo hoá hàng ngoại đạo
Chấm dứt thuật mê tà
Nên học cách cứu đời
Vạn dân được an lạc
Con ta cũng yên lành
Hổ tương nhau như vậy
(Mọi người hết tương tranh)
Kẻ thờ các thần lừa
Xoa tay hóp trắng vàng
- 660 Tắm sạch, nước sông Hằng
Nước pháp rửa tâm ác

- Cầu phúc chẳng riêng mình
Cả con ta, vạn dân
Thích lời có ý nghĩa,
Nghĩa lời đều hoà ái
Chuộng lời nói thân mật
Vì lòng biết hổ thẹn,
Nên không nói hết lời
Với việc thích không thích
- 670 Không sanh ý tham sân
Tâm chí giữ vững lẫm
Ngay thẳng hết kiện thưa
Không cho rằng thờ trời,
Có phúc hơn hoà thuận
Nếu gặp nhiều người xin
Bỏ thí nhiều hơn nữa
Lòng không muốn chiến tranh,
Lấy đức phục oán nghịch
- 680 Điều phục một được bảy
Bỏ bảy đề phòng năm
Được ba biết rõ ba
Biết hai rồi bỏ hai
Câu tình là vương tội
Thà chết giữ lòng nhân
Không nói lời thô ác
Dùng nhu hoà dạy bảo,
Rời bỏ thí tài vật
Chỉ tặng con đường sống
Theo học đạo thánh hiền
- 690 Diệt trừ tâm oán hận
Danh đức truyền khắp nơi
Thế gian mãi vô thường
Cốt yếu tu minh đức
Nếu người tâm an tịnh
Thân thể cũng kiện khang

- Bấy giờ cả Thái tử
Và vợ Da-du-đa,
Đã trưởng thành khôn lớn
Sanh con La-hầu-la,²⁶
- 700 Vua cha tự suy nghĩ,
Thái tử đã sanh con
Có người thừa kế rồi
Sự giáo hoá chánh pháp
Sẽ không bị đoạn tuyệt
Thái tử thương mến con
Như ta thương Thái tử
Chắc bỏ ý xuất gia
Chỉ ra sức tu thiện,
Lòng ta rất bình an
- 710 Chẳng khác sanh cõi trời
Cũng như kiếp ban đầu
Vua tiên sống trong đạo
Thực hành nghiệp thanh tịnh.
Cúng tế không sát sinh
Phấn khởi tu nghiệp lành,
Vua cao cả, hạnh cao
Dòng họ tài sản nhiều
Dũng kiện nghề nghiệp cao
Rạng rỡ trên thế gian
- 720 Như mặt trời xán lạn
Bởi vì bậc đế vương
Làm vinh hiển con cháu
Dòng họ cũng nổi danh
Tiếng tốt sanh cõi trời
Được an vui hưởng phước
Và thêm lớn trí tuệ
Ngộ đạo truyền chánh pháp
Tiếng tốt vượt trên hết,
Thực hành niềm vui đạo

- 730 Mong sao khiến Thái tử
Thương con không bỏ nhà
Ước mong các quốc vương,
Sanh con còn nhỏ dại
Cõi nước được bình yên
Không lo con phóng dật,
Đắm đuối trong tình sâu
Không thể nổi nghiệp vua.
Nay vua sanh Thái tử
Tuỳ ý hưởng thú vui
- 740 Chỉ mong vui thế gian
Không muốn khiến học đạo
Vĩ sợ bỏ ngôi vua
Không còn ai nổi nghiệp
Vua Bô-tát quá khứ
Đạo tâm tuy kiên cố
Cần học vui thế gian
Sanh con để nối dòng
Cho vương vị vững chắc
Rồi sau sẽ tu hành
- 750 Nơi rừng sâu vắng lặng.

3

CHÁN NẢN CẢNH HOẠN NẠN

Ngoài thành có vườn rừng,
Suối reo ao nước mát
Hoa quả thật sum suê
Soi bóng trên lối về
Các loài chim quý hiếm
Bay lượn hót trong vườn
Nghe vui tai chi lạ
Dưới nước và trên bờ
Các loài hoa nở rộ
760 Rực rỡ thơm lạ lùng
Kỹ nữ đang hoà nhạc
Đờn ca dâng Thái tử
Âm hưởng thật du dương,
Người khen vườn cây đẹp
Trong lòng thật vui vẻ
Lại muốn đi dạo chơi
Cũng như con voi tơ
Ưa thích đồng hoang rộng
Vua cha nghe Thái tử
770 Thích dạo chơi vườn rừng
Liên bảo các quan lại
Trang sức thật huy hoàng
Dọn đường sá sạch sẽ
Nghiêm cấm những người già,
Xấu xí, bệnh tật, khó
Xuất hiện trên đường đi,
Khiến Thái tử mất vui

- 780 Rời sanh tâm chán nản
Dàn cảnh đã xong rồi
Mời Thái tử chinh tể
Bái kiến vua cha trước.
Vua thấy Thái tử đến
Sờ đầu, nhìn sắc mặt.
Buồn vui như lẫn lộn
Cho phép mà lòng lo.
Xe ngựa lộng lẫy thật
Ngựa khoẻ ngọc ngà nhiều,
Người đánh xe trẻ đẹp
Hiền lành, nghệ thuật cao
- 790 Đeo hoa tươi thom ngát
Ngồi trước nắm dây cương
Dọc đường rải đầy hoa
Lê đường giăng cây thẳng
Của quý treo cành cây,
Cờ xí và lọng dù
Thướt tha bay trước gió
Người xem chật đường dài
Khít nhau như nê
Nhìn sừng khôn
- 800 Tròn xoe như
Thân dân đi
Ngàn sao ch
Mọi người
Bảo nhau
Kẻ hèn, r
Lớn như
Cầu n
Thàn/
Ngh
810 Thi
N

- Gia súc không cần giữ
Tiền tài chẳng để tâm
Nhà cửa đều mở toang
Tranh nhau đổ ra đường
Trên lầu, trên bờ đất
Trên cây, đường nhỏ lớn
Đứng khít nhau chờ xem
Mãi mê không hề chán
- 820 Gọi nhau nhường chỗ trống
Sững sờ như dại ngậy.
Hồn vía như bay bổng
Tâm thành cung kính xem
Không sanh tâm buông lung
Lễ đủ mọi chi tiết.
Thân sắc tươi như hoa
Nay ra dạo vườn rừng
Thành tiên được pháp thánh,
Thái tử thấy sửa đường
- 830 Người theo đông nghiêm chỉnh,
Ao đẹp đi xe tốt,
Bỗng nhiên lòng vui mừng
Nhân dân thấy Thái tử
Uy nghiêm thật chỉnh tề
Cũng như hàng chư thiên
Thấy con trời sanh ra
Bấy giờ trời Tịnh cư
Bỗng nhiên ở bên đường
Hoá hiện người già yếu
- 840 Gọi ý sanh chán đời
Thái tử thấy người già
Kinh dị hỏi kẻ hầu
Đây là người nào vậy?
Tóc bạc và lưng còng
Mắt mờ thân run rẩy

- Chống gậy lần từng bước,
Hoặc là thân biến đổi
Hay là tự nhiên vậy?
Kẻ hầu thật bối rối
850 Không dám nói thật ra
Vua trời gây tác động
Khiến kẻ hầu nói thật:
Tuổi già thân tiêu tụy
Thần khí suy hao dần
Lo nhiều mà vui ít
Lú lẫn thân yếu đau
Đó gọi là già cõi
Trước đây là đứa bé,
860 Lớn lên nhờ sữa mẹ,
Tuổi thơ thương vui đùa
Khoẻ mạnh hương lạc thú
Luống tuổi thân khô gầy
Đến nay thành già sụm
Thái tử lại thờ dài
Rồi hỏi kẻ đánh xe:
Chỉ riêng người này già
Hay chúng ta cũng vậy?
Kẻ hầu liền thưa rằng:
Người tôn quý cũng thế.
870 Thân thể qua thời gian
Biến đổi thật không ngờ
Thanh niên không ai khỏi
Thế gian đều biết vậy,
Bồ-tát tu tập lâu,
Thanh tịnh được trí tuệ
Gieo trồng nhiều công đức
Nên nay hoa quả lành
Thái tử nghe già khổ
Run sợ lông tóc rụng

- 880 Như sét đánh ngang tai
Bầy thú chạy tan tác
Thái tử cũng như vậy
Run sợ và thờ dài
Đề tâm nghĩ già khổ
Cúi đầu nhìn sừng sờ
Tuồng đến khổ già suy
Người đời đâu vui gì
Tình trạng già nua ấy
Chạm trán không tránh được
- 890 Bây giờ tuy khoẻ mạnh
Đâu phải không đổi dời
Trước mắt thấy rõ ràng
Sao ta không nhàm chán?
Thái tử bảo người hầu
Hãy gấp lui xe về,
Nghĩ hoài nỗi già khổ
Vườn ngự có vui chi
Kẻ hầu nghe ra lệnh
Đánh xe chạy như bay
- 900 Gấp rút về cung cấm.
Thái tử lòng còn vương,
Chiều tàn cảnh già khổ
Lá rơi buồn hiu quạnh
Như vào chốn tha ma
Từ đó tâm không an
Gặp việc chẳng để ý
Vua nghe tin như vậy
Khuyên con đi dạo chơi
Lại bảo hàng quan chức
- 910 Trang hoàng đẹp hơn lên
Vua trời cũng hoá hiện
Kẻ bệnh nằm trên đường
Thân gầy còm, to bụng

- Hơi thở nghe khô khè
Chân tay gầy khô đét
Buồn khóc và rên la
Thái tử hỏi người hầu:
Đây là hạng người nào?
Thưa rằng người bệnh tật
920 Cơ thể đều rối loạn
Ôm yếu không đi được
Di chuyển nhờ người dìu
Thái tử nghe nói thế
Sanh lòng thương vô hạn
Chỉ có một người này
Người khác cũng vậy ư?
Thưa rằng trong thế gian
Tất cả đều như thế
Cổ thân, có bệnh hoạn
930 Kề ngu thích vui đùa
Người trí sanh nhàm chán
Thái tử nghe nói vậy
Liên sanh lo sợ nhiều.
Thân tâm đều rúng động
Nhu trắng chao trên sóng
Ở trong túi da này.
Làm sao được an ổn?
Than ôi người thế gian
U mê và ám chướng
940 Giặc bệnh đến không ngờ,
Sao sanh lòng yêu thích.
Vì thế bảo lui xe
Sâu lo về bệnh khổ
Như người bị đánh đập
Oằn thân chờ roi xuống
Chưa một lần tỉnh giấc
Bị động là tất nhiên.

- 950 Tình dưỡng nơi cung cấm
Nghĩ việc cải thiện đời
Vua nghe Thái tử về
Bảo người hỏi lý do,
Thưa rằng thấy bệnh khổ
Thái tử buồn quay về
Vua lo như mất thân,
Khiến trách người dọn đường
Lòng buồn không nói ra
Sai tuyển thêm thể nữ
Âm nhạc hơn trước nhiều,
Cốt yếu thêm vui thú
- 960 May ra không chán đời
Ngày đêm thêm hương sắc
Thái tử vẫn chưa vui
Vua tự đi dạo chơi
Đề tìm thêm cảnh đẹp
Tuyển chọn nhiều cung nữ
Nhan sắc đẹp tuyệt vời
Có thể làm mê người
Hầu hạ rất chu đáo
Sai sửa sang đường xá
- 970 Ngăn ngừa cảnh không vui
Chọn kẻ hậu thông minh
Biết quan sát lộ trình
Bấy giờ trời Tịnh cư
Hoá hiện thành người chết,
Bốn người đẩy xe tang
Xuất hiện trước Thái tử
Mọi người không hay biết
Riêng người hầu thấy thôi
Hỏi rằng xe gì đây ?
- 980 Cờ hoa đẹp như vậy
Mà người tiễn đưa buồn,

- Tóc rử khóc than hoài?
Thiên thần gây tác động
Khiến người hầu phải thua
Tầu Thái tử: người chết
Toàn thân đều cứng đờ
Thần thức lia khỏi xác
Bà con và bạn bè
Thương tình quán vài trắng
990 Không ai thích nhìn mặt
Tiễn đưa ra gò má
Thái tử nghe tiếng “chết”
Đau xót tâm giao động
Chỉ một người này thôi
Hay thiên hạ cũng vậy?
– Tất cả đều như thế
Có sinh thì có diệt
Lớn nhỏ và trung niên
1000 Có thân phải hư hoại,
Thái tử lòng hoảng sợ
Cúi gục trước thành xe
Nghẹn ngào và than thở.
Người đời mê lắm quá,
Thấy rõ thân gàn chết
Mà vẫn còn buông lung
Người chẳng phải gỗ đá
Sao không biết vô thường.
Suy tư rồi liền bảo:
Kẻ hầu mau lui xe
1010 Bây giờ chẳng phải lúc,
Vui đùa, đi dạo chơi
Thân này chết không hẹn
Lẽ nào buông lung chơi
Người đánh xe vắng lệnh
Sợ sệt không dám trẽ

Đánh xe chạy thật nhanh
Đi tắt qua vườn ngự
Suối rừng nghe vắng lặng
Cây cối xanh hoa tươi
1020 Chim chóc nhiều thú lạ
Bay nhảy hát ca vang
Thật vui tai đẹp mắt
Như vườn trời Nan-đà.²⁷

Đến đây thì tôi đã hết sức ngạc nhiên. Tôi thấy một người đàn ông đang ngồi trên ghế sofa, mặc một bộ quần áo rất đẹp, đang đọc một cuốn sách. Tôi nhìn kỹ thì nhận ra đó là một người bạn cũ của tôi, người mà tôi đã không gặp được nhiều năm nay. Tôi cảm thấy rất vui và hạnh phúc khi được gặp lại anh. Tôi tiến lên chào hỏi và bắt đầu trò chuyện. Anh kể cho tôi nghe về những chuyện gần đây, về công việc và gia đình. Tôi cũng kể cho anh nghe về những chuyện của mình. Chúng tôi nói chuyện rất vui vẻ và thoải mái. Thời gian trôi qua rất nhanh. Tôi cảm thấy rất thích thú khi được gặp lại anh. Tôi cảm thấy như thể chúng tôi đã không hề xa nhau bao giờ. Tôi cảm thấy rất may mắn khi được gặp lại anh. Tôi cảm thấy rất hạnh phúc khi được gặp lại anh.

4

XA LÌA DỤC LẠC

- 1030 *Thái tử vào vườn ngự
Thế nữ ra chúc mừng
Cơ hội thật hy hữu
Trang sức đẹp sáng trưng
Tranh nhau vẽ kiêu diễm
Tỏ lòng kính mến nhiều
Ra sức hầu hạ khéo
Cung ứng mọi tiện nghi
Có cô xoa tay, chân
Hay khắp người Thái tử,
Hoặc nói ngọt, cười tươi
Hoặc cứ chỉ dịu dàng
Làm vui lòng Thái tử
Gợi cảm lòng yêu thương
Các cô thấy Thái tử*
- 1040 *Rạng rỡ như người tiên
Không cần trang sức nhiều
Đơn giản mà đẹp tuyệt,
Tất cả đều chiêm ngưỡng
Bảo rằng con trời hiện
Bao nhiêu phương tiện ấy
Chẳng làm động lòng người
Các cô lại nhìn nhau
Lòng thẹn thùng không nói
Người con Bà-la-môn
Tên là Ưu-đà-di²⁸*

- 1050 *Bào các thế nữ rằng:
 Các cô đều trẻ trung,
 Thông minh nhiều kỹ năng,
 Sắc đẹp cũng đặc biệt
 Lại thêm hiểu biết nhiều
 Những bí mật thế gian
 Dung nhan đời ít có
 Phong thái như con vua
 Trời thấy muốn bỏ vợ,
 Khuynh đổ cả thần tiên*
- 1060 *Vậy mà không quyến rũ
 Được Thái tử này sao?
 Nay, vị Thái tử này
 Tuy giữ lòng kiên cố
 Trong sạch đạo đức thuần
 Vẫn không vượt qua khỏi
 Sắc đẹp nữ nhân đâu
 Xưa nàng Tôn-đà-lợi²⁹
 Quyến rũ vị đại tiên
 Vào con đường ân ái,
 Rồi ngồi trên cổ chơi.*
- 1070 *Tiên khổ học Cù-đàm
 Cũng ọi vợ trời phá
 Dẫn dụ vào đường mê
 Trôi theo dòng ái dục
 Vị tiên Tỳ-bà-thi,
 Tu tập mười ngàn năm
 Cũng tham đắm thiên nữ
 Một ngày là phá sạch
 Công phu của một đời*
- 1080 *Những người đẹp thưở xưa
 Có sức thắng đại Tiên
 Huống gì các cô đây,
 Đẹp tuyệt trần như thế*

- 1090 Không mê hoặc đợc sao?
Các cô phải cố gắng
Chớ để tuyệt dòng vua
Người nữ tuy yếu đuối
Nhưng vinh dự thắng trời
Các cô sao không thế,
Trở tài hết kỹ năng
Khiến Thái tử yêu mến?
Bây giờ các thế nữ
Vui mừng nghe lời khuyên
Của ông Uu-đà-di,
Phấn khởi thêm nghị lực
Như roi quất ngựa hay
Liên đến trước Thái tử
Biểu diễn nhiều kỹ năng
Ca múa hoặc cười duyên
1100 Nhường mà lộ răng đẹp,
Đưa mắt nhìn tình tứ
Áo mỏng phơi thân ngà
Yêu kiều trên từng bước
Đưa kẻ mỗi lúc gần
Tình dục biểu lộ rõ
Cử chỉ thật sỗ sàng
Quên hết sự hổ thẹn
Tất cả theo lệnh vua.
Lòng Thái tử vững vàng
1110 Nghiễm nhiên không biến đổi
Vân như voi, rồng lớn
Cả bầy vây chung quanh
Không thể làm động lòng
Cũng như trời Đế thích
Nhiều thiên nữ vây quanh,
Thái tử trong vườn ngự
Tình cảnh cũng như vậy.

- 1120 Hoặc có cô sửa áo
 Hoặc có chị rửa chân
 Xoa hương thơm vào mình
 Hay lấy hoa trang điểm
 Có người khâu chuỗi ngọc
 Hay ôm đỡ chân tay,
 Có người sửa khăn gói,
 Kể vai nói thì thâm
 Hoặc biểu diễn cười vui
 Hay nói chuyện tình dục
 Tất cả cùng mục đích
1130 Làm động lòng Thái tử
 Tâm Thái tử thanh tịnh
 Vững vàng khó lay chuyển,
 Tai nghe lời tình tứ
 Chẳng lo cũng chẳng mừng
 Càng thêm sự chán nản
 Than thở thật đáng thương
 Cho thân phận người nữ
 Sẵn tình dục tràn đầy,
 Đâu biết lúc trẻ đẹp
1140 Giây phút bỗng già nua
 Buồn thay! Mê lầm lớn
 Ngu muội che lấp tâm,
 Nên biết già bệnh chết
 Ngày đêm gặng cảnh tình
 Mũi nhọn đâm vào cổ
 Tại sao còn vui đùa
 Thấy người già bệnh chết
 Không biết tự lo thân
 Quả như người gỗ đất
 Đâu biết e ngại gì
1150 Như cây ngoài đồng trống
 Cành lá đang tốt tươi

- 1160 *Thình lình bị đốn ngã
Mà chẳng biết lo buồn
Những bọn người như thế,
Thật gỗ đá vô tri
Bây giờ Ưu-đà-di,
Đến bên chỗ Thái tử
Thấy yên lặng vào thiền
Lòng không bận tình tương
Ông thưa Thái tử rằng:
Đại vương đã dạy tôi
Làm bạn cùng Thái tử,
Nay tôi phải nói thật
Bạn bè có ba hạng,
Từ bỏ được điều sai
Thành con người hữu ích
Gặp nạn không bỏ nhau
Chúng ta là bè bạn
Mà bỏ nghĩa trượng phu,
1170 Nói không hết nỗi lòng
Làm sao thành bạn tốt
Hôm nay tôi thưa thật
Để tỏ lòng chân thành
Lúc tuổi đời lên hương
Sức lực còn sung mãn
Sao không chịu hưởng thụ.
Không quý trọng người nữ
Đâu phải kẻ trượng phu
Như vậy không thật lòng
1180 Hãy nên thương yêu họ
Chiều lòng họ một chút
Tuy biết rằng người đẹp
Nhiều ái dục kiêu sa
Nhưng nay vì phương tiện
Thuận lòng họ là vui*

- Làm tươi đẹp cuộc đời
Nếu không được như thế,
Khác nào như cây khô
Lá hoa cành trơ trụi
- 1190 Và lại nên tùy thuận
Chấp nhận cảnh vui này
Khó có nơi nào khác
Xin đừng quá xem thường,
Dục lạc là hơn hết
Cõi trời cũng khó quên
Để thích còn yêu đương
Tiên Cù-đàm có vợ
Vị tiên A-dà-đà
Ngày đêm tu khổ hạnh
- 1200 Cũng vì muốn vợ đẹp
Những bọn người như thế
Vẫn không được toại nguyện
Vị tiên Bà-la-đoa
Và cả Nguyệt thiên tử
Tiên nhân Bà-la-xá
Và Ca-tân-xà-la
Thất bại trước người đẹp
Hưởng gì cảnh trí này
Mà không chịu hưởng lạc,
- 1210 Do nhiều đời phước đức
Mới được như thế này
Thế gian đều ham thích
Sao Thái tử hững hờ?
Lúc bấy giờ Thái tử
Nghe ông Ưu-đà-di
Lời hay, biện luận giỏi
Diễn đạt cảnh thế gian,
Thật đẹp thật vui thú.
Đáp lời Ưu-đà-di,

- 1220 Thái tử ôn tồn bảo:
Mong ông hãy lắng nghe
Cảm tạ lòng chân thành
Không dám chê cảnh đẹp.
Nên biết cảnh thế gian
Là niềm vui giả tạm
Chỉ thấy cảnh vô thường
Nên sanh tâm lo sợ.
Nếu pháp này thường còn
Thì không khổ sanh tử,
- 1230 Nếu sắc đẹp người nữ
Cuối cùng không suy hoại
Thì cũng nên hưởng lạc
Mà không hề nhàm chán,
Ái dục tuy là tội
Vẫn nên giữ tình người
Người có sanh, bệnh, chết
Lẽ ra họ không vui
Huống gì đối với người
Mà sanh tâm tham đắm
- 1240 Cảnh ngũ dục không thường
Tự thân cũng như vậy
Mà sanh tâm yêu thích
Khác gì loài cầm thú
Ông viện dẫn các Tiên
Đắm say cảnh ngũ dục
Để dụ ta chứ gì
Nếu họ sanh nhàm chán
Thì ngũ dục tiêu trừ
Được xưng kẻ chiến thắng
- 1250 Say mê cảnh ngũ dục
Thì sẽ bị tiêu ma
Nên biết họ chẳng phải
Là kẻ sĩ chiến thắng

- Nếu nói mượn phương tiện
Để gán gửi tùy thuận
Mà lại sanh đấm nhiễm
Thì sao gọi phương tiện
Giả dối nói tùy thuận
Việc này ta không làm
- 1260 Người tùy thuận thật sự
Cũng là việc phi pháp
Lòng dục khó chế ngự
Tùy thuận rồi vướng mắc
Lân quân không thấy lỗi
Làm sao nói phương tiện
Để tùy thuận gán gửi?
Thân thuận, tâm nghĩ sai
Là điều ta không nhận.
Như vậy già, bệnh, chết
- 1270 Khổ lớn càng chất chồng,
Nay ta rơi vào đó
Làm sao gọi chiến thắng
Những điều ông trình bày
Không phải người trí thức
Than ôi! Ưu-đà-di
Ông thật có gan lớn,
Nỗi lo già, bệnh, chết
Cái khổ này đáng sợ
Mắt thấy cảnh hư hoại
- 1280 Mà sao còn đuổi bắt?
Không lẽ ta hèn mọn
Tâm chí cũng hẹp hòi?
Phải nghĩ già bệnh chết
Đến vội không hẹn kỳ
Ngày đêm quên ngủ nghĩ
Lẽ nào ham dục lạc
Lửa sanh từ cháy bùng

- Là sự thật hiển nhiên
Ta quyết không ngờ nữa
1290 Nếu không biết lo xa
Quả thật là gỗ đá
Thái tử nghiêm chỉnh bảo:
Này ông Ưu-đà-di
Dục lạc là hoạn nạn
Ngày tháng trôi quá nhanh
(Đâu có gì vui thích).
Bây giờ bọn thể nữ
Thanh sắc đồ trang sức,
Tất cả đều vô dụng
1300 Hồ thẹn trở về thành
Thái tử nhìn vườn ngự
Trơ trọi thật tiêu điều
Rồi cũng về cung nghị
Vua cha nghe Thái tử
Quyết tâm bỏ ngũ dục
Bông nhiên sanh đau buồn
Như dao nhọn cắt tim
Liên triệu tập quần thần
Tìm phương kế đối trị,
1310 Tất cả đều râu rắng:
Cũng phải dùng dục lạc
Để chặn Thái tử thôi.

5

THÁI TỬ VƯỢT THÀNH
XUẤT GIA

- Vua tăng cường phương tiện,
Năm thú vui tuyệt diệu
Ngày đêm diễn vui chơi
Mong chuyển lòng Thái tử
Thái tử rất chán nản
Thấu rõ không ái nhiễm
Chỉ suy tư sanh tử
- 1320 Như con mồi bị tên
Vua sai các quan lớn
Kẻ quyến thuộc anh em
Đẹp trai, giỏi, lịch sự
Ngày đêm cùng vui chơi
Để lấy lòng Thái tử
Như vậy được ít lâu,
Lại xin vua đi dạo
Cỡi tuấn mã khoẻ đẹp
Trang sức nhiều vật báu
- 1330 Cùng công tử quý tộc
Dạo chơi ra khỏi thành
Ví như bốn loài hoa
Mặt trời lên nở rộ
Thái tử oai phong thật
Người theo cũng vinh quang,
Ra thành đến vườn ngự
Đường sá rộng, bằng phẳng,
Cây cối hoa quả nhiều.
Lòng vui quên chuyện về

- 1340 Dọc đường thấy người cày
Vỡ đất hại côn trùng
Trong lòng sanh trắc ẩn
Đau đớn như lói tim
Lại thấy bác nông phu
Cần khổ thêm gầy yếu
Bù đầu đổ mồ hôi
Bụi bặm bám đầy người
Con trâu cũng mệt lã
Thè lưỡi đang thờ dốc.
- 1350 Tâm từ bi khởi động
Thái tử thương vô cùng,
Bùi ngùi rồi than dài
Xuống ngựa tự quan sát
Nổi thống khổ chất chồng,
Tư duy pháp sanh diệt
Than ôi! Người trần gian
Ngu muội chẳng tỉnh giác
An ủi đoàn tùy tùng
Bảo họ tìm chỗ nghỉ
- 1360 Thái tử ngồi tĩnh lặng
Dưới bóng cây diêm-phù
Quán tưởng việc sanh tử
Vô thường chuyển biến luôn
Tâm an định bất động
Tham dục bỗng tiêu tan
Có giác cũng có quán,
Vào cảnh giới sơ thiên
Lìa dục sanh niềm vui,
Thật an lạc đích thực
- 1370 Gọi là tam-ma-đê³⁰
Thế gian nhiều cay đắng,
Già, bệnh, chết, hư hoại
Trọn đời chịu khổ đau

- Mà không hề tỉnh giác
Chán cảnh già bệnh chết
Chính đây là hoạn nạn
Ta nay cầu thẳng pháp
Không đồng với thế gian
Tự biết già bệnh chết,
1380 Chán ghét lây đến người
Quán tướng được như vậy
Gọi là quán chân thật
Thấy rõ cuộc đời này
Mỗi ngày một đổi mới
Chuyên biến luôn không ngừng
Rốt cuộc pháp huỷ diệt
Không mừng cũng chẳng lo
Không nghi cũng không loạn
Không mê không tham dục
1390 Không phá bỏ, tự hiềm
Tĩnh lặng rời mê muội
Trí tuệ dần thêm sáng
Bây giờ trời Tịnh-cư
Hoá hiện vị tỷ-khuru
Đến gần chỗ Thái tử
Thái tử cung kính chào
Hỏi rằng ngài là ai?
Đáp: Là vị sa-môn³¹
Chán sợ khổ sanh tử
1400 Xuất gia cầu giải thoát
Bốn sự khổ chúng sanh
Biến hoại không tạm dừng
Cho nên ta tìm cầu
Niềm an vui vĩnh cửu,
Không bao giờ sanh diệt,
Oán, thân đều bình đẳng
Không mong cầu tài sắc,

- 1410 Nơi an tịnh núi rừng
Vắng lặng không cung điện
Trần lao đã tiêu trừ
Tiêu sơ và tỉnh mịch
Ngon dở không chọn lựa
Xin ăn để nuôi thân
Vị trời liền biến hiện
Bay bổng lên không trung,
Thái tử thật hoan hỷ
Nhớ đến Phật quá khứ
Thành tựu phép lạ này
Chính hình ảnh hôm nay
- 1420 In đậm vào tâm trí.
Thái tử ngồi tư duy
Liên được chánh pháp niệm,
Thế thì phải làm sao
Xuất gia cho kỳ được
Để điều phục các căn
Chuyển hoá thành tuệ giác.
Nghĩ vậy liền báo lui,
Về hoàng cung trở lại
Tất cả đoàn tùy tùng
- 1430 Được lệnh không đi xa,
Thái tử thâm thương xót
Suy nghĩ vượt thế gian
Thân tuy trên đường về.
Mà lòng thích núi rừng
Như voi bị cùm chân
Thường nhớ cảnh hoang dã
Thái tử vào trong thành
Trai gái ra nghinh đón
Kẻ già mong làm con
- 1440 Người trẻ ước chồng vợ
Hoặc làm người anh em

- Hay người trong thân tộc
Tất cả mong ước này
Họ đều xin rút bỏ
Thái tử thật vui mừng,
Khi nghe họ nói vậy
Nếu họ quyết chí làm
Nguyên ước này thành tựu,
Nghĩ kỹ trừ đục lạc
- 1450 Tâng trưởng tâm niết-bàn
Thân vững như núi vàng
Tay yếu thành khoẻ mạnh
Tiếng nói như sấm xuân
Mắt xanh như trâu chúa
Pháp vô tận là tâm
Mắt như ánh trăng rằm
Bước đi như sư tử
Từ từ tiến về cung,
Cũng như con Đê thích
- 1460 Lòng kính, thân, khiêm cung,
Khi đến cung vua cha
Cúi đầu xin vấn an
Trình bày những cảm nghĩ
Về khổ đau sinh tử
Thành khẩn xin vua cha
Được xuất gia học đạo,
Từ đây xin lìa xa
Tất cả cuộc hoan lạc
Vĩ lễ khi xuất gia
- 1470 Là giải thoát đích thật
Vua cha nghe như vậy
Liên sanh lòng sợ hãi
Cũng như con voi say,
Lay động cành cây nhỏ,
Vội nắm tay Thái tử

- Roi lệ mà bảo rằng:
Đừng nói nữa con ạ!
Chưa phải lúc đâu mà
Thanh niên tuổi còn nhỏ
1480 Lòng dao động bất thường
Pháp tu hành khó lắm
Không khỏi nhiều lầm sai
Cảnh dục lạc rất lạ
Chắc gì chán xa lìa
Xuất gia tu khổ hạnh
Chưa chắc đã quyết tâm
Ở trong cảnh tỉnh tịch
Chưa hẳn lòng vắng lặng
Tâm con thích tu tập
- 1490 Đâu bằng thời của cha
Còn ham thích gặp bội
Mà vẫn không ra gì.
Con nên lãnh sứ mạng
Trị nước an dân đi
Cha sẽ xuất gia trước
Rồi lần lượt đến con.
Bỏ cha già tuyệt tự
Chính là điều phi pháp
Nên bỏ ý xuất gia
- 1500 Mà học pháp thế gian
Vui lắm! Nói danh liền
Sau đó sẽ xuất gia
Đâu có trở muộn gì.
Thái tử kính từ tạ
Tâu với vua cha rằng:
Xin bảo đảm bốn việc
Là con kính vâng lời:
Thân con được lâu dài
Không bệnh, không già yếu

- 1510 Tài sản mãi còn hoài
Vua cha báo Thái tử:
Con chớ nói như vậy
Bốn việc này thật khó,
Không ai dám bảo toàn,
Người đời nghe nói vậy
Chắc chắn họ cười to
Thôi con đừng xuất gia,
Tập hương thụ ngũ dục
Thái tử lại tâu rằng:
- 1520 Bốn việc không đảm bảo,
Xin phụ vương nhận lời
Cho con được xuất gia
Không vướng vào hoạn nạn
Con ở trong nhà cháy
Sao không cho thoát thân?
Nghĩ vậy là lẽ thường
Chắc không ai ngăn cản.
Giải thoát các khổ nạn,
Phải dùng pháp xả ly
- 1530 Nếu không dùng pháp này
Từ thân đến ai cản?
Vua cha biết lòng con
Quyết định không thể chuyển
Chỉ cố gắng cầm chân
Đâu cần khuyên nhiều nữa
Lại tăng cường thể nữ
Bày thêm trò ngũ dục
Vui thú đến tột cùng
Đêm ngày lo phòng ngự
- 1540 Không cho Thái tử đi
Quần thân trong cả nước
Đều đến thăm Thái tử
Dẫn dụ các lễ luật

- Khuyên hiếu thuận vua cha
Thái tử hầu phụ vương
Thương cảm tuôn dòng lệ
Tạm về lại cung riêng
Ngồi ngay thẳng tư duy
Các thê nữ trong cung
- 1550 Vây quanh và hầu hạ
Mắt nhìn sững không nháy
Chiêm ngưỡng thân Thái tử
Như nai vàng rừng thu,
Ngây thơ nhìn thợ săn
Thân hình Thái tử đẹp,
Trông như quả núi vàng
Thê nữ luôn sẵn sàng
Nghe dạy chờ dấu hiệu,
Kính sợ tự dẫn lòng
- 1560 Như nai tơ rừng vắng
Suốt ngày đều như vậy
Giữa bóng đêm u tối
Thái tử thật rạng ngời,
Như mặt trời lên cao
Ngồi trên ghế ngọc báu
Xông hương thơm chiên đàn
Thê nữ vây chung quanh
Tấu nhạc càn-thát-bà
Như con Tỳ-sa-môn
- 1570 Nghe nhạc trời tuyệt diệu
Thái tử chỉ tâm niệm
Lìa dục lạc hơn hết
Tuy kỹ nữ hoà nhạc
Thái tử chẳng để lòng
Bấy giờ trời Tịnh cư
Biết thời điểm đã đến
Thuận lợi việc xuất gia

- Bồng nhiên hoá hiện xuống
Dùng thần lực tác động
1580 Khiên thể nữ ngu say
Thân hình hôi thối lạ
Nằm ngổ ngang mê mết
Nhạc khí vật lung tung
Chuôi ngọc thành dây xích
Xiêm y trói chặt người
Hoặc ôm đàn chúi xuống
Như người chịu khổ hình,
Áo xanh vàng rách rưới
Như hoa ca-ni rụng
1590 Hoặc tựa vách ngủ ngời,
Giống như treo dây cung
Hoặc tay vịn song cửa
Như xác người treo cổ
Lưỡi thè há miệng to
Nước mũi nước mắt chảy,
Tóc rối thân lỗ lỗ,
Giống như người điên dại
Hoặc có cô cạp đất
Hoặc cựa quậy ngo ngoe
1600 Như con chim què cánh
Ngoạ cổ gối lên mình,
Tay chân gác lên nhau,
Hoặc nhưong mày trợn mắt,
Hoặc mắt ngủ miệng há
Ngổ ngang như thầy chết,
Bây giờ Thái tử ngời
Quan sát các thể nữ
Đầu hôm đẹp lộng lẫy
Nói cười thật duyên dáng
1610 Yêu kiều hấp dẫn lạ
Đến khuya lại xấu xí

- Hôi thối chịu không nổi
Người nữ như vậy đó
Tại sao còn dựa kê
Họ tắm rửa trang điểm
Mê hoặc kẻ mày râu
Ta nay đã biết rồi
Quyết định xuất gia thôi
Bây giờ trời Tịnh cư
- 1620 Hiện thân mở cửa thành
Thái tử mở mắt dậy
Nhẹ bước qua đống người
Rón rén ra nhà sau
Gọi Xa-nặc³² thức dậy
Đêm nay ta ra đi
Tìm suối nguồn tuệ giác,
Cho thoả lòng khát khao,
Hãy thẳng ngựa ra đây
Cùng ta về cố quận
- 1630 Lòng ta đã quyết định
Cẩn thận thật trang nghiêm
Thê nữ vốn xinh đẹp
Đêm nay thấy xấu ình.
Cửa cung thành khoá chặt
Đêm nay tự mở ra
Nhận thấy các điều lạ
Ý nghĩa thật tuyệt vời,
Xa-nặc tự suy nghĩ
Nghe theo lời Thái tử
- 1640 Thì trái lệnh vua cha
Chắc phải chịu tội nặng
Chư Thiên thêm thần lực
Bồng chốc dắt ngựa đến
Trên yên con tuấn mã
Trang sức nhiều ngọc báu

- Lông đuôi dài xinh đẹp
Bụng thon, cổ ngỗng chúa
Trán rộng mũi tròn vin
Ức rồng vương vức đẹp
- 1650 Khoẻ mạnh như kỳ lân
Thái tử võ đầu ngựa
Xoa thân mà bảo rằng:
Vua cha thường cỡi ngựa,
Ra trận liền đại thắng
Ta nay muốn nhờ con,
Đi đến bến cam lồ,
Chiến đấu nhiều bạn giỏi
Vinh dự hơn bạn đường.
Lái buôn cầu ngọc báu
- 1660 Người đi theo cũng nhiều,
Gặp nạn, bạn lành khó
Cầu pháp ít đồng hành
Xa-nặc và con đây,
Là hai người bạn tốt
Cùng ta chung vui hưởng
Trọn vẹn niềm an lạc,
Ta nay muốn xuất gia,
Cứu độ chúng sanh khổ
Con nay cũng như vậy
- 1670 Lợi mình, lợi quần sanh
Đêm nay con gắng sức
Đường xa chớ ngại mệt
An ủi rồi lên ngựa
Cầm cương suốt lộ trình
Dáng người bay thấp thoáng
Bóng ngựa như mây chiều
Gò mình trên tuấn mã
Nín thở chẳng nghe hơi
Thần linh nâng vó ngựa,

- 1680 Nhẹ nhàng im lặng phi
Nhiều lớp cửa khoá chặt,
Thiên thần khiến mở toang
Kính trọng không ngoài cha
Thương mến con duy nhất
Bà con dòng nội ngoại
Án ái là dây ràng
Tình cảm như gió thoảng
Phiêu nhiên ra khỏi thành
Tương tự như hoa sen
- 1690 Trong sạch hương cao quý
Từ bùn lầy sinh ra
Thái tử cũng như vậy.
Nhìn lại cung phụ vương
Kính gởi lời từ biệt:
Xin Hoàng thượng tha lỗi,
Nay con nguyện xuất gia
Nếu không vì giải thoát
Vĩnh viễn con không đi
Tất cả người cõi trời,
- 1700 Rõng quý thân xung tán
Chứng minh lời chân thật,
Được niềm vui hy hữu
Hộ pháp nguyện hộ trì,
Toả sáng dẫn đường đi
Người, ngựa lòng vững mạnh
Chạy mau như sao băng,
Bình minh chưa ánh hiện
Đi xa ba do tuần.

quyển 2

6

XẠ NẶC VỀ HOÀNG CUNG.

- Thoáng chốc đêm đã tàn
1710 Ánh dương dần xuất hiện
Nhìn lại trong rừng cây
Nơi tiên Bạc-già³³ ở
Suối rừng trông thoáng rộng
Cầm thú quanh quần người
Thái tử thấy vui mừng
Nỗ nhọc nhân biển mắt
Đây là điềm tốt đẹp
Phước lợi đến không ngờ
Lại thấy vị tiên ấy
1720 Là bậc đáng cúng dường
Tự sửa sang y phục
Trừ sạch lòng kiêu mạn
Xuống ngựa tay xoa đầu:
Này tuấn mã yêu quý!
Con nay đã giúp ta
Băng rừng vượt khe suối.
Thân ái nhìn Xạ-nặc,
Như dòng nước trong lành
Vó ngựa chạy như bay
1730 Con theo sau bên ngựa
Thật cảm động biết bao
Tình cần không mỏi mệt...
Còn nhiều việc khác nữa
Xin ghi nhận tâm thành.
Lòng kính, thân khó nhọc

- Cả hai thật rõ ràng
Kẻ có tâm chí thành
Mà sức người không đủ
Người có sức dư thừa
1740 Mà tâm lại không đủ
Con nay thật vẹn toàn
Cả hai đều tốt đẹp
Bỏ vinh hoa ở đời
Theo ta đến nơi này
Thật ít người như vậy
Ai mà không vụ lợi
Không lợi, bà con xa
Thối đời là như thế!
1750 Riêng con thiệt khác mà
Con nay đi theo ta
Lòng trống, không cầu báo.
Người mẹ sanh con ra
Nuôi lớn để nối dòng
Sở dĩ phụng thờ vua
Vì báo ân nuôi nấng
Tất cả mưu cầu lợi
Con ra đi nhẹ nhàng
Không vì những thứ ấy
Chân thật không nói nhiều
1760 Vài lời để ghi nhớ:
Sứ mạng con đã xong
Nay nên quay ngựa về.
Ta đi suốt đêm dài
Chỗ mong cầu đã được
Liền cởi chuỗi ngọc đẹp
Trao tay cho Xa-nặc
Tạm an ủi lòng thành
Viên ngọc quý trên đầu
Toả sáng khắp thân người

- 1770 Cũng trao cho Xa-nặc
Đem về dâng phụ vương
Để tỏ lòng thành kính
(Của người con đi xa)
Hãy vì ta thưa rằng:
Xin đại vương tha thứ
Bỏ qua tình thương yêu
Con vì giải thoát khổ
Con vì giải thoát khổ
Nên vào rừng khổ hạnh
Chẳng cầu sanh cõi trời
- 1780 Không phải kẻ vô tri
Không có gì ân hận
Chỉ muốn bỏ sầu bi
Đêm dài thêm ân ái
Có lúc cũng biệt ly
Do sự biệt ly ấy
Là nhân giải thoát, vì
Nếu được giải thoát rồi,
Vĩnh viễn xa người thân
Là xuất gia ly dục
- 1790 Không vì con sinh buồn
Ngũ dục là cội gốc
Của khổ não ưu bi
Nếu lo, lo ly dục
Là đường pháp vương³⁴ đi
Nay con bỏ tài sản
Lòng vững chắc không dời
Chỉ có phương pháp này
Mới trừ sạch tà phi
Mẹ con lúc từ biệt
- 1800 Tài sản để cho con
Cho tuổi thơ hưởng thụ
Chứ không phải bây giờ
Nhưng con chuộng chánh pháp

- Thật đúng lúc phải thời
Đời vô thường vô định
Thần chết chờ khắp nơi
Cho nên con quyết định
Cầu chánh pháp đúng thời
Này Xa-nặc quý mến
- 1810 Hãy vì ta chọn lời
(Thật hay thật hợp lý)
Để tau lên thượng hoàng
Mong sao ngài vui vẻ
Đừng thương cảm đến ta
Hoặc nói ta thậm tệ
Cắt ngang tình yêu thương
Mong con đừng tiếc lời
Để phụ vương chấp thuận
Xa-nặc nghe lời dạy
- 1820 Lòng xúc động tội cùng
Chấp tay và quỳ xuống
Nghẹn ngào xin dăng lời:
Nếu tôi nói như vậy
Nhà vua thêm lo buồn
Nỗi buồn càng sâu lắng
Như voi vào bùn lầy
Nhưng đi ngược ân ái
Người nào chẳng bi ai
Vàng đá còn tan nát
- 1830 Huống gì tình mê say
Tuổi hoa niên Thái tử
Trong cung điện âm êm
Đột nhiên vào rừng vắng
Sao chịu nổi chông gai?
Đêm ấy tôi thẳng ngựa
Trong lòng thấy chẳng an
Nhưng thiên thần tác động

- 1840 Khiến tôi phải tuân hành
Ý nào khiến thái tử
Quyết định bỏ hoàng cung?
Nước Ca-tỳ-la-vệ
Cảnh vật sanh đau buồn
Đức vua tuổi đã già
Nhớ con thương biết mấy
Thái tử quyết xuất gia
Là điều không nên làm
Tà kiến: không cha mẹ
Việc này không nên bàn
Xin thái tử khắc ghi
- 1850 Công dưỡng dục khổ nhọc
Của bà Kiều-đàm-di
Tình thương ấy khó quên
Chớ làm người bội nghĩa
Nên phụng sự dòng tộc
Bà mẹ thuở ấu thơ
Việc đáng làm mà bỏ
Chẳng phải bậc anh tài
Người vợ hiền Da-du
Đưa con thơ yêu quý
- 1860 Dù kẻ nghiệp chánh pháp
Cũng không nên xa lìa
Đã bỏ vua cha rồi,
Cả tôn thân quyền thuộc
Lẽ nào cũng bỏ luôn,
Tên Xa-nặc này, ôi!
Lòng tôi nóng như lửa
Không dám về một mình
Hôm nay giữa đống hoang
Nỡ nào bỏ Thái tử
- 1870 Đứng với Tu-mạn-đề³⁵
Rời bỏ hãn La-ma³⁶

- Nay tôi về hoàng cung
Tâu hoàng thượng thế nào
Cả triều đình trách tôi
Thì phải đáp ra sao?
Thái tử ôn tồn bảo:
Tuỳ phương tiện linh động.
Công năng ngọc ma-ni
Làm sao nói sai được
- 1880 Vì tôi hổ thẹn quá
Không muốn nói điều gì.
Giả sử có nói ra
Thiên hạ ai tin được
Nếu nói ánh trăng nóng
Thế gian có người tin
Còn nói về Thái tử
(Xuất gia tu khổ hạnh)
Họ bảo là phi pháp.
Xin thái tử thương xót
- 1890 Bỏ ý định xuất gia
Cùng tôi về hoàng cung
Là an ủi tôi rồi.
Thái tử nghe Xa-nặc
Lời thiết tha can ngăn
Lòng Ngài thêm vững chắc
Lại ôn tồn bảo rằng:
Con nay chỉ vì ta
Mà sanh khổ ly biệt
Con hãy tự an ủi
- 1900 Vượt qua nỗi khổ này
Mỗi người một con đường
Khác biệt là lẽ thường
Giả sử nay khiến ta
Không bỏ hàng thân thuộc
Khi chết thần hồn lìa

- Làm sao giữ lại được?
Mẹ hiền mang thai ta
Quý mến thường chịu khổ
Ta sanh, bà qua đời
- 1910 Chẳng mong ta báo đáp
Sống chết khác nẻo đường
Nay làm sao mong đợi
Đồng hoang cây cối rậm
Loài chim quy tụ về
Chiều hợp, sáng ngày tan
Thế gian là như vậy
Mây nổi trên núi cao
Bay đầy cả hư không
Giấy lát liền tan biến
- 1920 Người đời cũng như thế
Thế gian vốn nghịch nhau.
Quần quít yêu mến tạm
Hợp tan trong giấc mơ
Không nên kể thân thuộc
Như cây xanh mùa xuân
Lớn dần nảy cành lá
Mùa thu lại tiêu điều
Cùng loại còn phân chia
Huống người tạm tan hợp
- 1930 Thân thuộc đâu thường còn
Mong con đừng sầu muộn
Nghe ta dạy lui về
Ý ta đã quyết định
Con hãy về đi thôi
Người thành Ca-tỳ-la
Nghe ta quyết tu hành
Chắc hẳn sẽ quên hết
Con hãy thuật lời ta
Vượt biển sanh từ khổ

- 1940 Rôi ta sẽ quay về
Nếu ý nguyện không thành
Ta bỏ thân rừng núi
Tuần mã cũng cảm nhận
Lời phát nguyện chân thành
Quy xuống ủa nước mắt
Thái tử xoa đầu nó
Con chó buồn thương nữa
Xin đa tạ lòng thành
Công đức con viên mãn
- 1950 Kết quả tốt đẹp này
Vĩnh viễn là đường ác
Thái tử rút kiếm báu
Mà Xa-nặc mang theo
Sáng loáng như mắt rồng
Nhẹ cắt mái tóc xanh
Phiêu bồng giữa hư không
Như cánh chim bay lượn
Người cõi trời Đao-lợi³⁷
Đem tóc về thiên cung
- 1960 Thờ phụng và cúng dường
Đến hết thời chánh pháp
Thái tử tự nghĩ thầm
Về đẹp đã bỏ rồi
Chỉ còn quần áo quý
Vẫn không thích nghi được
Bấy giờ trời Tịnh cư
Biết tâm nguyện Thái tử
Hoá hiện người thợ săn
Mang cung tên bén nhọn
- 1970 Mà mặc áo cà-sa³⁸
Đến trước mặt thái tử
Thái tử suy nghĩ rằng
Áo thanh tịnh hoại sắc

- Dành cho các vị tiên
Thợ săn đâu được mặc
Liên gọi người thợ săn
Ngỏ ý muốn trao đổi
Thợ săn liền thưa rằng
Không phải tôi mến tiếc
- 1980 Loại áo cà-sa này
Đồng ý nếu Ngài muốn
Đổi xong liền hiển hiện
Thân trời cõi Tịnh cư
Thái tử và Xa-nặc
Thấy lạ lòng vô cùng
Quá là áo giải thoát
Chẳng phải người đời dùng
Trong lòng rất vui sướng
Càng thêm phần kính trọng
- 1990 Liền mặc áo cà-sa
Và từ giả Xa-nặc
Cũng như đám mây xanh
Vây quanh vầng nhật nguyệt.
Bước đi thật khoan thai
Vào hang bậc tiên ở
Xa-nặc đứng nhìn theo
Bóng người dân khuất dạng
Tự suy nghĩ thế này
Thái tử bỏ vua cha
- 2000 Quyển thuộc và ta nữa
Thích mặc áo cà-sa
Vào tu rừng khổ hạnh
Ngước mặt lên trời than
Bất tỉnh ngã xuống đất
Tỉnh dậy ôm đầu ngựa
Tuyệt vọng trên đường về
Bồi hồi ngoảnh nhìn lại

*Chậm bước lòng ngón ngang
Trâm tư lạc hồn vía
2010 Lúc té lúc đứng dậy
Buồn khóc gượng quay về*

7

THÁI TỬ VÀO RỪNG TU KHỔ HẠNH

*Thái tử rời Xa-nặc
Vào nơi các vị tiên
Thân trang nghiêm rực rỡ
Chiếu sáng rừng khổ hạnh
Tuỳ nghi sẽ hỏi họ
Những ý nghĩ cần thiết
Ví như vua sư tử
Vào trong bầy thú hoang*

2020 *Hình tục đã bỏ sạch
Chi thấy chân hình đạo
Những vị tiên ở đó
Bông thấy chưa từng có
Vừa kinh sợ vừa mừng
Chấp tay trở mắt nhìn
Người hầu cận nam nữ
Cũng nhìn sững như vậy
Người trời nhìn Đế thích³⁹*

2030 *Cũng dăm dăm không nháy
Các tiên không dời chỗ
Chiêm ngưỡng quên công việc
Như con trâu mang ách
Thân đi mà tâm chuyên
Những người học đạo tiên
Đều nói chưa từng thấy
Các loài chim se se*

- Vừa bay vừa hót vang.
Học giả⁴⁰ giữ giới sát
Theo dê vào trong núi
2040 Người, dê nhìn Thái tử
Chăm chăm chẳng hề rời
Đèn Cam Giá⁴¹ càng sáng
Như mặt trời mới lên
Cảm hoá loài trâu sữa
Càng thêm sữa ngọt thom
Các học giả vừa sợ
Vừa mừng truyền báo nhau
Hay là trời Bà-lâu⁴²
Hoặc là A-thấp-ba⁴³
2050 Hay ma vương cõi trời⁴⁴
Hoặc trời Phạm Ca-di⁴⁵
Hay thiên tử Nhật Nguyệt
Giáng trần cõi này chăng?
Họ khởi lòng cung kính
Tranh nhau đến cúng dường
Thái tử cũng khiêm tốn
Hỏi han rồi từ chối
Thái tử quan sát kỹ
Các tu sĩ trong rừng
2060 Mọi người lo tu phước
Mong cầu sanh cõi trời
Hỏi tu sĩ tôn túc
Chỗ hành đạo chân thật
Nay tôi mới đến đây
Chưa biết tu pháp gì
Tuy việc mà học hỏi
Xin vì tôi giải bày
Bây giờ có hai vị⁴⁶
Tu hành các khổ hạnh
2070 Và những người chứng quả

- Lần lượt giàng giải rõ
Họ xuất thân quý tộc
Chỉ không phải dân làng
Có người ăn lá hành
Có kẻ dùng hoa quả
Tu nhiều đạo khác nhau
Nên thức ăn không đồng
Hoặc họ tu kiểu chim
Hai chân gấp thức ăn
2080 Có người ăn cây cỏ
Hớp gió, tiên Mãng-đà⁴⁷
Hoặc không ăn ngũ cốc
Hai răng lộ ra ngoài
Hoặc xin ăn cho người
Chỉ xin đồ còn lại
Hoặc nhỏ nước trên đầu
Hoặc theo đạo thờ lửa
Hoặc ngâm mình trong nước
Những tu sĩ khổ hạnh
Khí chết cầu lên trời
2090 Họ bảo nhân khổ hạnh
Thì được quả an vui
Thái tử nghe như vậy
Biết rõ không chân thật
Trong lòng thấy không an
Suy nghĩ thương xót họ
Rời tư thâm nhủ rằng
Thương thay khổ hạnh lớn
Chỉ cầu cõi trời người
2100 Luân hồi trong sanh tử
Khổ nhiều quả vui ít
Quay lưng mọi cảnh đẹp
Quyết tâm cầu cõi trời
Tuy tránh cái khổ nhỏ

- Lại bị khổ lớn quay
Tự làm khô héo thân
Đề tu các khổ hạnh
Mong cầu được thọ sanh
Để hưởng vui ngũ dục
- 2110 Không xét khổ sanh tử
Lấy khổ để cầu khổ
Tất cả loài chúng sanh
Thường hay sợ sự chết
Siêng năng cầu thọ sanh
Sanh rồi sẽ phải chết
Tuy lo sợ sự khổ
Mà thích lặn hụp lâu
Trong biển khổ sanh tử
Đời này rất khổ nhọc
- 2120 Đời sau vẫn không dừng
Theo khổ mà cầu vui
Thì lên trời cũng khổ
Cầu điều vui thấp kém
Đều rơi vào phi nghĩa
Ở nơi thật kém, xấu
Siêng năng sẽ vượt qua
Không bằng tu trí tuệ
Vĩnh viễn không khổ đau
Theo cách làm khổ thân
- 2130 Mà được vui: phi pháp
Khổ hạnh mà sau vui
Cũng gọi là phi pháp
Thân này có sanh diệt
Là do lực tâm, ý
Nếu xa lìa tâm ý
Xác thân như cây khô
Cho nên phải tu tâm
Tâm tu: thân ngay thẳng

- 2140 Nếu ăn sạch là phước
Cầm thú, kẻ nghèo khổ
Thường ăn các lá hoa
Lẽ ra phải có phước?
Nếu bảo các khổ hạnh
Là nhân sanh phước báo
Và phát khởi tâm lành
Thì sao bày thú kia
Không khởi phát tâm lành
Dục lạc không thể nói
Do thiện tâm sinh ra
- 2150 Thiện tâm cũng không phải
Là nguyên nhân của khổ
Nếu các tu sĩ kia
Bảo nước là thanh tịnh
Những loài sống trong nước
Lẽ ra nghiệp ác sạch?
Vị tiên có công đức
Chỗ ở được kính trọng
Ấy là do công đức
Chứ không phải chỗ ở
- 2160 Như vậy suy rộng ra
Nói suốt ngày không hết
Thấy có người thờ lạy
Miệng thối hay lừa dối
Có người rưới nước sữa
Đọc thần chú nguyện cầu
Như vậy suốt ngày đêm
Đâu có nghĩa chân thật
Sau khi suy nghĩ kỹ
Thái tử muốn bỏ đi
- 2170 Bây giờ các đạo sĩ
Ăn cần và kính ngưỡng
Tha thiết dâng lời khuyên

- Ngài từ chỗ phi pháp
Đến rừng chánh pháp này
Là phước duyên hiếm có
Mong ngài hãy ở lại
Các đạo sĩ lão thành
Tóc bông bênh áo cỏ,
Bước theo sau Thái tử
- 2180 Cầu khẩn xin đừng chân
Thái tử thấy người theo
Thân thể gầy mỗi mệt
Tạm dừng dưới gốc cây
An ủi khuyên lui về
Tất cả các đạo sĩ
Già trẻ đều chấp tay
Vẫy quanh và cầu thỉnh
Ngài chợt đến nơi đây
Mà vườn rừng tươi tốt
- 2190 Nay ngài bỏ ra đi
Nơi này thành hoang dã
Như người thích sống lâu
Không muốn bỏ thân mạng
Chúng tôi cũng như vậy
Chỉ mong Ngài ở lại
Các đạo sĩ nơi đây
Và gần vùng núi Tuyết⁴⁸
Là tiên vua, tiên trời
Thêm lớn các khổ hạnh
- 2200 Không nơi nào bằng đây
Rất nhiều người học đạo
Do tu con đường này
Mà được sanh lên trời
Những vị tiên cầu phước
Đều ở miền Bắc này
Mà lãnh thọ chánh pháp

- Những người thật trí tuệ
Không đi về phương Nam
Nếu Ngài thấy chúng tôi
2210 Có người không tinh cần
Làm những việc không tốt
Không ưa thích nơi này
Thì chúng tôi đuổi đi
Vậy xin Ngài ở lại.
Những đạo sĩ khổ hạnh
Thường mong có bạn lành
Tôn Ngài làm đạo trưởng
Để diu dắt chúng tôi
Vậy sao Ngài bỏ đi?
2220 Nếu Ngài chịu ở lại
Chúng tôi phụng sự Ngài
Như vị trời Đế Thích
Cũng như hàng chư thiên
Phụng sự các vị trời
Tỳ-lê-ha Bát-đê.⁴⁹
Hương về các đạo sĩ
Thái tử nói thật lòng
Tôi tu con đường chánh
Chỉ muốn diệt các khổ
2230 Các vị lòng chân chất
Pháp tu cũng vắng lặng
Thân thiện người mới đến
Lòng tôi thật vui mừng
Nghe qua lời quý vị
Niềm vui thêm đạo tình
Quý vị hương về tôi
Cầu làm người bạn tốt
Xin chân thành cảm tạ
Lòng ưu ái trong lành.
2240 Nhưng nay xin từ biệt

- Lòng tôi rất bụi người
Trước đây xa người thân
Bây giờ xa quý vị
Hợp, ly khổ như nhau.
Không phải tôi bất mãn
Chẳng phải thấy lỗi người
Mà tôi phải ra đi
Bởi vì các vị tu
Chỉ mong cầu phước trời
2250 Trái lại tôi tu hành
Cốt diệt khổ ba cõi
Và lại quý vị tu
Chỉ rập khuôn theo thầy
Còn tôi khởi tâm tu
Muốn trừ nguyên nhân khổ
Đạt đến pháp niết-bàn
Vì vậy, nơi rừng này
Lẽ nào tôi ở mãi.
Bấy giờ các đạo sĩ
2260 Nghe giải thích như vậy
Lời nói nghĩa chân thật
Lý luận rất cao xa
Nên họ thật vui vẻ
Thấm nhuần thêm cung kính
Lời hay cảm lòng người
Người nghe đều mát dạ.
Bấy giờ có đạo sĩ
Thường nằm trong đất bụi
Vấn tóc mặc vỏ cây
2270 Mắt vàng mũi cao đẹp
Thưa với Thái tử rằng:
Chỉ vững trí tuệ sáng
Ngài biết lỗi sanh tử
Đạt đến niềm an vui

- Còn việc tu khổ hạnh
Cúng tế quý thân trời
Chỉ cầu sanh thiên giới
Chưa hẳn là tham dục
Chiến thắng tham dục này
- 2280 Chỉ cầu chân giải thoát
Mới là bậc trượng phu
Bậc hiền sĩ chánh giác
Nơi này không nên ở
Hãy đến núi Tản-già⁵⁰
Nơi ấy có đạo sĩ
Tên là A-la-lam⁵¹
Vị ấy đạt cứu cánh
Con mắt trí thù thắng
Ngài đến đó tham học
- 2290 Để nghe đạo chân thật
Chắc rằng được an vui
Mà thực hành giáo pháp
Tôi e niềm vui ấy
Của Ngài chưa chắc thật
Rời ra Ngài vẫn đi
Để cầu sự hiểu biết
Với đôi mắt mở rộng
Mũi cao răng trắng đẹp
Da mịn môi đỏ thắm
- 2300 Mặt sáng láng lưỡi dài
Hình tướng vi diệu này
Chắc Ngài hấp dẫn được
Đạo sĩ A-la-lam.
Thế là ngài đo được
Chỗ không thể thăm dò
Thật sự trên thế gian
Không ai bằng Ngài vậy
Các vị tiên kỳ lão

Lần lượt Ngài sẽ gặp
2310 Thái tử nghe lời khuyên
Từ biệt các đạo sĩ
Mọi người đi chung quanh
Tiên đưa rồi trở về

8

HOÀNG CUNG ĐAU BUỒN

- Xa-nặc dẫn ngựa về
Lòng buồn thương khôn xiết
Than khóc trên đường đi
Không sao tự dừng được
Liên tưởng ngày trước đây
Cùng chung đường Thái tử*
- 2320 *Nay bỏ Thái tử về
Dần trôi theo ngày tháng
Lòng bồi hồi lưu luyến
Thâm thoát đã tám ngày
Mới về tới hoàng cung
Tuần mã vẫn khoẻ mạnh
Oai phong thật lắm liệt.
Nhưng khi không còn thấy
Hình ảnh Thái tử đâu
Hai hàng nước mắt chảy*
- 2330 *Nó tiêu tụy bùn rùn
Hết còn vẻ uy quang
Đi đứng hí buồn thảm
Ngày đêm quên uống ăn
Không đưa được Thái tử
Trở về Ca-tỳ-la⁵²
Trong nước đều trống rỗng
Như vào làng hoang vu
Như mặt trời khuất núi
Cả trần gian tối tăm*

- 2340 Ao suối không trong trẻo
Hoa quả chẳng sum sê
Nam nữ trên đường đi
Lo buồn mất vui vẻ
Xa-nặc và tuần mã
Đau buồn chẳng muốn đi
Ai hỏi không muốn nói
Ngây dại như thầy ma
Người thấy Xa-nặc về
Mà không thấy Thái tử
- 2350 Bỗng nhiên than khóc lớn
Như bỏ La-ma về⁵³
Có kẻ đến bên đường
Nghiêng mình hỏi Xa-nặc
Thái tử thật mến yêu
Thân mạng của mọi người
Người đành đoạn cướp đi
Để nơi nào cho biết?
Xa-nặc buồn bã thưa:
Tôi quyền luyến không rời
- 2360 Thái tử vẫn buông rơi
Tất cả và tất cả
Cắt tóc mặc đồ tu
Vào tận rừng khổ hạnh.
Mọi người nghe như vậy
Kinh hồn khó tưởng tượng
Nghẹn ngào và than khóc
Hàng hàng nước mắt rơi
Mọi người lại bảo nhau
Bàn kê truy tìm gáp.
- 2370 Như có người đã chết
Hồn vía xa lìa nhau
Thái tử là thân ta
Mất mạng làm sao sống

- Nơi đây thành gò rừng
Rừng kia thành phố xá
Thành này mất uy đức
Như giết tỳ-lê-da.⁵⁴
Nhân dân trong đô thành
Đồn sai: Thái tử về
2380 Họ tủa ra đường đi
Chỉ thấy ngựa về không
Chẳng ai biết còn mất
Chỉ nghe tiếng nấc than
Buồn khóc quanh đây đó
Xa-nặc dắt ngựa đi
Hu hu mắt rơi lệ
Mất Thái tử lo buồn
Lại thêm sự sợ hãi
Như chiến sĩ bắt địch
2390 Đem đến trước mắt vua
Vào cửa khóc như mưa
Mắt mờ không thấy được
Ngựa mất lên trời than
Tuần mã cũng hí buồn
Loài chim thú trong cung
Bầy ngựa ở trong chuồng
Nghe tiếng buồn vang vọng
Cũng hí dài đồng cảm.
Các thể nữ trong cung
2400 Nghe ngựa hí chim kêu
Tóc rơi mắt nhọt nhạt
Thân gầy môi miệng khô
Xiêm y không thay giặt
Thân dơ chẳng màng chi
Bỏ hết đồ trang sức
Thây kệ chẳng chùi lau
Sắc đẹp không còn nữa

- Cũng như sao bị mờ
Y phục chừ lem luốt
2410 Giống như các tù nhân
Thấy Xa-nặc tuấn mã
Khóc sụt mướt tuyệt vọng
Cảm động và gào thét
Cũng như mắt người thân
Bối rối và cuồng loạn
Như trâu mất đường về.
Mẹ kể Kiều-đàm-di
Nghe Thái tử không về
Giật mình ngã xuống đất
2420 Tay chân đều bị thương
Như cơn gió lốc thổi
Xô ngã cây chuối non.
Lại nghe con xuất gia
Than dài thêm bi thảm
Nhớ đến hình ảnh xưa
Mái tóc đen huyền ánh
Mướt mà xoay bên phải
Vương miện đội trên đầu
Cũng rơi vào đám cỏ
2430 Diệu bộ như sư tử
Mắt đẹp như trâu chúa
Thân sáng tợ vàng ròng
Ngực vuông, tiếng sang sáng
Ôi! Thân ngọc ngà này
Mang vào rừng khổ hạnh
Thế gian sao ít phước
Mất đi bậc thánh nhân
Đôi chân hoa mềm mại⁵⁵
Thơm sạch như đoá sen
2440 Làm sao dẫm gai, sỏi.
Sinh trưởng trong cung điện

- Áo ấm trang phục đẹp
Tắm gội bằng nước hoa
Bột hương xoa khắp mình
Lạnh nóng sao chịu được
Dòng dõi thật quý phái
Tri tuệ vượt hơn người
Đức hạnh vang lừng khắp
Ban ơn không mong cầu.
- 2450 Bông sớm mai lê gót
Nuôi thân bằng xin ăn⁵⁶
Giường nằm bằng châu báu
Hoà nhạc an giấc mộng
Làm sao trong núi rừng
Đặt thân trên đất cỏ.
Nhớ con lòng đau xót
Bất tỉnh nằm dũi chân
Cung nữ vội đỡ dậy
Lau ngán lệ trên mi
- 2460 Các vị phu nhân khác
Cũng buồn khổ rã rời
Cảm hoài dôn sâu muộn
Sững sờ: người trong tranh.
Bây giờ nàng Da-du
Phiền trách với Xa-nặc:
Người yêu của ta đâu?
Đi ba⁵⁷ về còn hai
Lòng ta rất buồn thảm
Bồn chồn không thể an
- 2470 Ngươi quả thật bất chành
Không phải người bạn lành
Không tốt, thêm cường bạo.
Đáng vui làm cho buồn
Phán phúc không xứng đáng
Ngươi yêu riêng một người

- Buông lòng theo ý muốn
Khiến con bậc thánh vương
Một đi không trở lại
Lòng người hẳn vui lắm*
- 2480 *Việc ác đã làm xong!
Thà gần kẻ trí oán
Còn hơn theo bạn ngu
Giả danh là bạn lành
Mà lòng chứa oan trái
Ngày nay hoàng tộc này
Một sớm bị phá sạch
Này đây các phu nhân
Lo buồn mất vẻ đẹp
Khóc thương gần tất thờ*
- 2490 *Nước mắt rơi đầm đìa
Ngày nào còn Thái tử
Điểm tựa như Tuyết sơn
An ổn như mặt đất
Ngày nay họ buồn khổ
Như chết được đi mà
Thấp thoáng qua song cửa
Họ than khóc thờ dài
Sống chết quả phước trời
Khó này sao chịu nổi*
- 2500 *Nàng nhìn tuấn mã báo:
Nhà người thật bất nghĩa
Đoạt mất người tôn quý
Cũng như trong đêm đen
Giặc cướp lấy của báu
Lúc Thái tử cõi người
Giữa làn tên gươm giáo
Tất cả người chịu được
Sao nay người bất nhân
Cướp đi bậc đế vương*

- 2510 *Cả trái tim ta nữa
Nhà người thật tệ ác
Làm nhiều điều bất lương
Hôm nay người trở về
Hi vãng cả cung điện
Ra về vui lắm sao?
Lúc cướp kẻ ta yêu
Sao người lại cảm nin?
Lúc ấy người hi vãng
Hắn mọi người đều biết*
- 2520 *Làm sao có khổ này
Xa-nặc nghe phiền trách
Ám ức và ghen ngào
Nuốt nước mắt thua rằng:
Xin nghe tôi trình bày
Mong đừng trách Kiền trác
Cũng đừng hờn giận tôi
Chúng tôi thật không lỗi
Do thiên thần tác động
Mới có sự tình này*
- 2530 *Tôi rất sợ pháp vua
Thiên thần cứ cưỡng bức
Đem tuần mã giao cho
Rồi thổi bay như gió
Bảo im hơi lặng tiếng.
Chân ngựa không bén đất
Cửa thành tự mở ra
Bầu trời tự nhiên sáng
Tất cả sự việc này
Đâu phải tôi làm được*
- 2540 *Da-du nghe nói vậy
Ý nghĩ chuyện lạ lùng
Thiên thần gây tác động
Chẳng phải tội bậy tôi*

- Ý hiềm trách tan biến
Nỗi khổ lớn tạm dừng
Dậm chân mà than trời
Ta nay mất chỗ dựa
Như các pháp sanh ly
Tốt hơn nên lìa bỏ
- 2550 Có gì đáng mong cầu
Kiếp xưa phước đức lớn
Vui mừng được làm vua
Bây giờ nên vợ chồng
Lẽ ra cùng chung lối
Mà nay lại bỏ ta
Hắn cầu phấp gì lạ?
Đạo sĩ lo phụng thờ
Vợ chồng nên chung bước
Pháp đồng hành là nhân
- 2560 Cùng hưởng vui là quả
Sao chàng lại keo kiệt
Bỏ ta mà ra đi
Hay thấy ta xấu chẳng
Muốn cầu người tuyệt đẹp?
Hoặc chê ta phước mỏng
Muốn cầu được người tiên
Hay là muốn sống lâu
Mà tu tập khổ hạnh
Chê ta người bạc mệnh
- 2570 Vợ chồng sanh biệt ly
Còn La-hầu-la⁵⁸ nữa
Vì sao chẳng ngó ngang
Ôi thôi chàng không tốt
Lịch sự mà cứng cỏi
Dòng vua rất quang minh
Dù vậy ta vẫn nể
Đứa bé chưa ra đời

- Mà đành lòng lìa bỏ
Nếu ta cũng vô tâm
2580 Bỏ lên núi rừng ở
Thì còn chi nói nữa
Ta không thể tự trầm
Cũng như người gõ đá
Nói rồi lại mê loạn
Hoặc khóc hoặc nói nhảm
Hay nhìn sông trầm tư
Úc úc không đứng được
Hơi thở rít yếu dần
Nằm lặn trên đất bụi
2590 Các thẻ nữ đứng hầu
Thấy vậy sanh đau khổ
Như hoa sen tươi đẹp
Bị gió mưa tưới tả
Vua cha mất Thái tử
Ngày đêm lòng buồn thương
Trai giới cầu thiên thần
Xin khiến con trở lại
Khẩn nguyện cúng tế xong
Ra ngoài hưởng thiên môn
2600 Bỗng nghe tiếng than khóc
Lòng sợ hãi mê loạn
Như trời vang sấm sét
Bầy voi chạy tứ tung
Thấy Xa-nặc, tuần mã
Hỏi biết việc xuất gia
Vua giật mình ngã xuống
Như cờ Đế thích gãy
Quần thần nhẹ đỡ lên
Thành khẩn khuyên mới ổn
2610 Giây lâu vua tỉnh dậy
Mà bảo tuần mã rằng:

- Từng cõi người ra trận
Ta thường nhớ công lao
Nay ta giận ghét người
Còn hơn lúc đó nhiều
Thái tử, người công đức
Người lại chờ đi xa
Vứt bỏ trong rừng núi
Rồi một mình trở về
- 2620 Hãy mang ta đi mau
Nếu không làm như thế
Một còn một mất thôi
Thuốc cứu mạng là người
Ngoài ra không cách gì
Như đạo sĩ San-xà⁵⁹
Vì con, mình hy sinh
Mất mình, con kế nghiệp
Ta tự chết cho rồi
Ma quỷ vì con lo
- 2630 Quốc vương cũng như vậy
Huống chi ta là người
Con mất mà mình vui?
Ngày xưa vua A-xà⁶⁰
Nhớ con dạo núi rừng
Lo nghĩ mà băng hà
Tức khắc sanh cõi trời
Ta nay chưa chết được
Đêm dài cứ khổ lo
Cả hoàng cung thương nhớ
- 2640 Đói khát như quỷ ma
Như người khát múc nước
Toan uống bị cướp đi
Chịu khát mà phải chết
Hắn sanh loài quỷ đói
Nay ta cũng như vậy

- Được con liền bị mất
Khi ta chưa kịp chết
Hãy chỉ chỗ con ta
Chớ để ta chết rồi
- 2650 Đọa vào loài quỷ đói
Mất con lòng rối loạn
Quần thần tâu vua rằng:
Như xưa có vị vua
Thầy vua là bậc trí
Đại thần cũng thông minh
Hai người khuyên đức vua
Chớ gấp cũng đừng chậm
Xin thông thả tình cảm
Chớ lo mà tổn thương
- 2660 Ngày xưa bậc thẳng vương
Bỏ nước như rải hoa
Thái tử nay học đạo
Đâu cần phải khổ lo
Nhớ lời Tu-đà dạy
Số mệnh tự đúng thôi
Cõi trời đều hoan hỷ
Ca ngợi vua chuyển luân
Giải thoát không vương tình
Quốc vương ở thế gian
- 2670 Đâu chuyển tâm kim cương
Của Chuyển luân vương⁶¹ được
Tốt hơn là chúng ta
Phải tìm chỗ Thái tử
Phương tiện khéo khuyên can
Để tỏ lòng thành kính
Chỉ mong thuyết phục ngài
Để an ủi hoàng thượng
Vua vui vẻ chấp thuận
Các ông hãy đi mau

2680 *Như chim xá-quân-đà⁶²
Bay lượn trên hư không
Ta nay nhớ Thái tử
Lòng nôn nao cũng vậy
Hai người đã nhận lệnh
Nhà vua và quyền thuộc
Yên tâm nhẹ nhõm người*

9

ĐI TÌM THÁI TỬ

- Nhà vua đo sâu lo
Yêu cầu các đại thần
Đi tìm Thái tử gấp
2690 Như tuấn mã bị roi
Chạy nhanh như nước dốc
Bỏ hết trang phục đẹp
Khéo điều phục giác quan
Không ngại gì khó nhọc
Vào ngay rừng khổ hạnh
Đến chỗ các đạo sĩ
Kính lễ các vị tiên
Họ mời ngồi tử tế
Rồi nói pháp an ủi
2700 Sư già liền thưa rằng:
Chúng tôi các đại thần
Đảm trách việc quan trọng
Kính điển và lễ nghi
Theo lệnh vua Tịnh Phạn
Thuộc dòng họ Cam Giá
Bậc tôn quý trên đời
Vua như trời Đế Thích
Thái tử: Xà-diên-đa⁶³
Vì muốn vượt sanh tử
2710 Xuất gia ở nơi này
Chúng tôi vì Thái tử
Đến đây xin tỏ bày
Vâng thật có người này

- Tướng tốt dòng qui phái
Nhưng cho rằng chúng tôi
Tu theo pháp sanh tử
Nên đến A-la-lam
Để cầu pháp giải thoát
Đã được vào thiền định
- 2720 Chúng tôi theo lệnh vua
Không nề mọi khó nhọc
Trên đường đi đến đây
Thấy Thái tử trong rừng
Đã bỏ trang phục đời
Mà sắc thân vẫn sáng
Như mặt trời lộ dạng
Vây xin cho bái kiến
-Vâng! Quý vị tùy nghi
Sứ giả đến Thái tử
- 2730 Lễ kính dâng lời thưa
Chúng tôi, thầy quốc vương
Vị kia quan đại thân
Bỏ lễ nghi triều đình
Xuống ngựa mà đi bộ
Như vua Bà-ma-điệp⁶⁴
Vớ tiên Bà-tư-trá⁶⁵
Khi đến nơi núi rừng
Tìm vương tử La-ma
Mỗi người một cung cách
- 2740 Cung kính nhau, hỏi han
Cũng như Tu-ca-la
Và ông Ương-kỳ-la
Tỏ hết lòng cung kính
Phụng sự trời Đế thích.
Thái tử cũng cung kính
An ủi các sứ giả
Rời ân cần mọi họ

- An tọa trước mặt mình
Như hai vì sao sáng,
2750 Phú-ná⁶⁶ và Bà-tâu⁶⁷
Hầu cận bên vầng trăng
Như Tỳ-lợi-ba-đề⁶⁸
Hầu chuyện Xà-diên-đa⁶⁹
-Thưa Thái tử được rõ
Phụ vương nhớ Thái tử
Như gai châm vào tim
Mê man rồi phát cuồng
Nằm lăn trên đất cát
Ngày đêm thêm bi thảm
2760 Nước mắt thương như mưa
Ra lệnh cho chúng tôi
Tìm Thái tử mời về
Xin ngài lưu ý cho
-Tôi hiểu lòng quý vị
Chẳng có chút nghi ngờ
Nhưng đến không đúng lúc
Làm sao xuyên tâm tôi
Nếu ưa chọn pháp lạc
Xin quý vị cho tôi
2770 Một tình thương rộng lớn
Là an ủi tôi rồi
Đừng để nước sậu bi
Cháy trôi bờ tâm địa
Như nước, mây, cỏ, núi
Gió, nắng, họa mưa đã
Sầu, bi, bốn tai họa
Đốt cháy phá hoại tâm
-Xin Thái tử lui về
Mà hưởng lộc phong thường
2780 Rồi chờ thời thuận tiện.
Không nghĩ đến quyền thuộc

Cha mẹ cũng xa lìa
Thì sao gọi từ bi
Che chở cho tất cả?
Ở nhà tu cũng được
Đâu cần lên núi rừng
Siêng năng thì giác ngộ
Ấy gọi là xuất gia tóc mặc đồ dơ
2790 Rồi vào nơi núi rừng
Sợ sệt tự hủy hoại
Đâu đủ học làm tiên
Xin bảo đảm với ngài
Khi dùng pháp quán đánh⁷⁰
Lấy nước tưới trên đầu
Đội mũ quý thiên quan
Ngự dưới cây lọng lớn
Chiêm ngưỡng ngài xong rồi
Tôi xin được xuất gia
2800 Như vua Đâu-lưu-ma⁷¹
Vua A-nậu A-thiếp⁷²
Bạt-xà-la-bà-lưu⁷³
Tỳ-bạt-la-an-đề⁷⁴
Tỳ-đề-ha-xà-na⁷⁵
Na-la-thấp-ba-la⁷⁶
Các bậc vua chúa ấy
Đều đội mũ thiên quan
Mang chuỗi ngọc anh lạc
Tay chân đeo vòng quý
2810 Thế nữ diễn trò vui
Không trái nhân giải thoát
Nay ngài nên về cung
Tu tập cả hai việc:
Tu tâm: pháp tăng thượng
Làm vua: pháp phú cường
Phụ vương đã rơi lệ

- Bảo tội nói như vậy.
Đã có sắc lệnh này
Mong ngài nên phụng mạng
2820 Phụ vương thương nhớ Ngài
Chết chìm trong sâu khó?
Không cứu, không nhờ Ngài
Không làm sao thoát được
Ngài chính là thuyền trưởng
Đưa người đến an vui
Con vua Tỳ-lâm-ma⁷⁷
Nhị La-di-bạt-kỳ⁷⁸
Nhất nhất đều phụng mạng
Không trái lời phụ vương
2830 Thái tử nay cũng vậy
Nên nhớ ơn mẹ hiền
Suốt đời khó đền đáp
Như trâu mẹ mất con
Buồn rống quên ăn ngủ
Thái tử nên quay về
Cứu mạng sống cho tôi
Chim lẻ, buồn lìa bầy
Rồng voi khổ chiếc bóng
Kẻ nhờ, mất bóng râm
2840 Phải nên lo cứu hộ
Trẻ thơ sống cô độc
Gặp khổ biết gọi ai
Thương nỗi khổ cõi cút
Như người cứu bóng đêm
Nhân dân trong cả nước
Nỗi khổ bùng cháy lên
Cũng vì xa cách Ngài
Khỏi buồn than đầy trời
Che khuất mắt trí tuệ
2850 Mong giọt nước của Ngài

- Làm dịu mát, mở sáng.
Thái tử nghe phụ vương
Thiết tha truyền như vậy,
Liên ngôi thẳng tư duy
Tùy nghi trân trọng đáp:
Ta cũng biết phụ vương
Lòng từ ái sâu dày
Vì sợ khổ sanh tử
Nên trái với ơn nặng
- 2860 Ai mà không quý trọng
Đáng sanh thành ra ta
Để đến nổi ly biệt
Lúc sống bảo vệ nhau
Khi chết ai giữ được?
Cho nên biết quý trọng:
Lớn lên phải xuất gia
Nghe phụ vương sâu nã
Khiến lòng ta thiết tha
Chỉ như mơ tạm gặp
- 2870 Bỗng chốc hóa vô thường
Chắc các ông cũng biết
Ý chúng sanh không đồng.
Sầu khổ phát sanh ra
Không hẳn giữa cha con
Sở dĩ khổ ly biệt
Đều do mê muội sanh
Như người đang đi đường
Giữa đường tạm gặp nhau
Giấy lát rồi chia tay
- 2880 Việc ấy vốn tự nhiên
Tạm gặp làm người thân
Tùy duyên phải rẽ phân
Thấu rõ sự giả hợp
Đâu còn sanh lo sầu

- Đời này lia thân ái
Đời khác lại cầu thân
Tạm thân rồi chia lia
Như vậy nghĩ cho kỹ
Đâu đâu cũng là thân
- 2890 Thường hợp cũng thường tan
Thường tan biến như thế
Hơi đâu mà lo buồn.
Bào thại dần biến đổi
Từng giây phút từ, sanh
Tất cả đều như vậy
Núi rừng cũng thế thôi.
Lúc hưởng vui dục lạc
Cầu tài lợi vân vân...
Trong sát-na⁷⁹ có chết
- 2900 Sự chết có mặt luôn
Không lúc nào không chết
Phụ vương lòng từ ái
Muốn ta được làm vua
Việc ấy cũng giống như
Chữa bệnh không đúng thuốc
Nên ta không dám nhận
Ngôi vị cao là chỗ
Ngu si thường ngự trị⁸⁰
Buông lung theo ghét thương
- 2910 Suốt đời thường lo sợ
Lao lự thân hình gầy
Theo tình trái chánh pháp
Người trí không thể làm.
Cung điện đầy châu báu
Trong đó lửa cháy bùng.
Nhà bếp trăm vị ngon
Trong đó nhiều chất độc
Nơi ao sen mát đẹp

- 2920 Trong đó nhiều trùng độc
Địa vị cao: tai họa
Người trí không chui vào
Ngày xưa bậc thẳng vương
Thấy ngôi vua: oan khiên
Độc hại cho chúng sanh
Lo, chán mà xuất gia
Cho nên biết: làm vua
Chính là tạo ra khổ
Chẳng bằng tu chánh pháp
Là an vui lâu dài
- 2930 Thà ở trong núi rừng
Ăn cỏ như cầm thú
Chứ không ở trong cung
Chung hang với rắn độc
Bỏ ngôi vua ngũ dục
Chịu khó ở núi rừng
Đây là pháp tùy thuận
Pháp an lạc thêm lớn.
Nay bỏ rừng tĩnh yên
Về cung hưởng lạc thú
- 2940 Ngày đêm khổ thêm nhiều
Là điều không nên làm
Trượng phu trong quý tộc
Chuộng chánh pháp xuất gia
Xin bỏ tên vọng tộc
Mà lập chí trượng phu
Đã bỏ sắc phục đẹp
Thích mặc đồ người tu
Chuộng chánh pháp núi rừng
Nay khiến bỏ việc này
- 2950 Lòng tôi thật hổ thẹn
Vua trời còn không muốn
Huống gì về hoàng cung

- Đã mừa tham sân si
Nay lại muốn nuốt vào
Khổ này ai chịu nổi.
Vừa chạy khỏi nhà cháy
Giây lát lại bước vào
Đâu phải người trí dũng.
Thấy lỗi lầm sanh từ
- 2960 Chán sợ mà xuất gia
Nay lại phải về nhà
Đâu khác gì kẻ dại
Trong cung tu giải thoát!
Đâu có sự kiện này.
Vắng lặng sanh giải thoát.
Cung đình: chỗ bị phạt
Vắng lặng: bỏ oai vua
Làm vua: nghịch giải thoát
Động tĩnh như nước lửa
- 2970 Hai thứ không dung nhau.
Quyết định tu giải thoát
Không thể ở ngôi vua.
Nếu ở địa vị vua
Mà tu giải thoát được,
Là điều không thể có
Không phải nghĩa quyết định
Không có tâm quyết định
Xuất gia rồi trở về
Tôi không thể làm được.
- 2980 Nay tôi đã quyết định
Xa người thân, danh lợi
Xuất gia là chân chánh
Làm sao lại trở về?
Sứ giả thăm tự nghĩ:
Thái tử, bậc trượng phu
Biết rõ đức tùy thuận

- Lời nói có lý do
Rồi thưa Thái tử rằng:
Những điều Thái tử nói
2990. Quả đúng là như vậy
Nhưng nay không phải thời
Phụ vương tuổi già yếu
Nớ con thêm sầu bi
Tuy nói chuộng giải thoát
Nhưng kỳ thật phi pháp
Tuy chuộng pháp xuất gia
Nhưng không có trí tuệ
Không nghĩ kỹ, sâu xa
Không thấy nhân, cầu quả
3000 Uống bó vui hiện tại
Có kẻ nói đời sau
Người thì nói không có
Có, không đã không thành
Sao bỏ vui hôm nay?
Nếu quả có đời sau
Thì để tự nhiên được
Nếu không có đời sau
Thì gọi là giải thoát
Có người nói đời sau
3010 Không nói nhân giải thoát
Như đất cứng, lửa nóng
Nước ướt, gió lay động
Đời sau cũng như vậy
Đây là tánh tự nhiên
Người nói sạch, không sạch
Đều do tự tánh sanh
Nói có thể thay đổi
Đây là kẻ ngu si
Hoạt động của giác quan
3020 Tự tánh nó quyết định

- Nhớ thương hay là không
Cũng đều như vậy cả
Nỗi khổ già bệnh chết
Ai tạo ra như vậy?
Bào nước hay diệt lửa
Lửa làm nước nóng lên
Tự tánh nó tăng, hoại
Hòa hợp thành chúng sanh
Nhu người trong bào thai
- 3030 Tay chân, các bộ phận
Thân thức tự nhiên thành.
Có ai tạo như thế
Tất cả tự nhiên sanh
Gai góc ai khiến nhọn?
Đây là tánh tự nhiên
Loài cầm thú cũng vậy
Không ai muốn tạo thành
Các người sanh cõi trời
Do trời Tự-tại⁸¹ tạo
- 3040 Còn các hiện tượng khác
Cũng do tạo hóa thành
Không một ai tạo được
Nếu có nguyên nhân sanh
Tự nó có thể diệt
Đâu cần có phương tiện
Đề mong cầu giải thoát
Người nói "ta" khiến sanh⁸²
Thì "ta" tự khiến diệt
Người nói không nhân sanh
- 3050 Căn phương tiện mới diệt
Nhu người ta nuôi con
Không phụ lòng tổ tông
Kẻ học sách đạo tiên
Phụng thờ trời, miếu võ

- Không phụ ba việc này
Mới gọi là giải thoát
Xưa nay đều truyền dạy
Là dạy ba việc này
Nếu có phương tiện khác
3060 Ưông công, không chắc thật
Ngài muốn cầu giải thoát
Chỉ tu phương tiện này
Vua cha sâu thẳm hết
Là đạo giải thoát thành
Bỏ nhà vào rừng núi,
Trở về chẳng lối đâu
Xưa vua Am-bà-lợi⁸³
Ở lâu rừng khổ hạnh
Rồi bỏ cả học trò
- 3070 Bạn bè và quyến thuộc
Trở về cung làm vua
Thái tử tên La-mã⁸⁴
Bỏ nước vào núi rừng
Nghe phong hóa suy đồi
Trở về lo giáo dục
Vua nước Bà-lâu-bà⁸⁵
Tên là Đâu-lâu-ma⁸⁶
Cha con vào núi rừng
Sau cùng về hoàng cung
- 3080 Ba-tư-trú-mâu-ni⁸⁷
Và con An-đê-điệp⁸⁸
Tu tập tại núi rừng
Cha cũng về nước cũ
Như vậy các đế vương
Mới thật là chánh pháp
Đều trở về trị nước
Như đèn chiếu thế gian.
Cho nên bỏ núi rừng

- Cai trị nước không lỗi.
3090 Thái tử nghe sứ giả
Dùng lời thuyết phục hay
Diễn đạt đều có ích
Lời lẽ không rối loạn
Thứ tự thật trôi chảy
Vấn vãng chí an ổn
Đáp lời các đại thần:
Có, không hay lưng chừng
Cả hai thêm nghi hoặc
Lập ra thuyết hữu, vô
3100 Tôi nhất định không theo
Trí thanh tịnh, khổ hạnh
Tôi quyết định, tự biết
Thuyết lưng chừng thế gian
Cũ di truyền học tập
Không có nghĩa chân thật
Tôi thấy rõ không ổn
Người tri biết giả, chơn
Niềm tin không do giả.
Cũng như đám người mù
3110 Dùng người mù dẫn dắt
Trong đêm dài đen tối
Có ích gì phải theo?
Vớ pháp tịnh không tịnh
Thế gian thường mê muội
Bày trò không chánh chơn.
Nên hành đạo thanh tịnh
Thà thực hành pháp tịnh
Không thích pháp bất tịnh
Xem những điều họ nói
3120 Không có gì vững chắc
Lòng trống nhận lời chơn.
Vĩnh viễn lìa khổ nạn

- Lời sai, lý thuyết giả
Kẻ trí không thể làm
Nhu việc chàng La-ma
Bỏ nhà tu hạnh lành
Rồi rút cuộc trở về
Hường thú vui ngũ dục
Nhu thế là hạnh xấu
- 3130 Người trí không thể theo.
Tôi nay vì các ông
Sơ lược nghĩa trọng yếu
Trời, trăng rơi xuống đất
Núi Tuyết, Tu-di nghiêng
Thân này trọn không đổi
Trở về chỗ si mê
Thà thân này vào lửa
Còn hơn về hoàng cung
Theo tà thuyết sai lầm
- 3140 Chui vào lửa dục lạc.
Nói lời thề này xong
Thái tử xin từ biệt
Lời biện luận sắc bén
Rõ ràng như mặt trời
Hai sứ giả đại thần
Không sao nói hơn được
Kể thuyết phục đã hết
Nên phải tính lui về
Rất tán phục Thái tử
- 3150 Không dám cưỡng bức ngài
Nhưng phụng mệnh vua cha
Cũng không muốn về sớm
Cứ luận quân giữa đường
Chậm chậm mà dời bước
Chọn mời người học giỏi
Kể hiểu rõ lý sự

*Già làm người theo hầu
Để chống đỡ trợ lực
Rồi sau mới dám về.*

quyển 3

ĐIỂM

ĐIỂM

ĐIỂM

ĐIỂM

ĐIỂM

10

VUA BÌNH SA ĐẾN VẤN AN THÁI TỬ

- 3160 Thái tử đã từ biệt
Các sư già đại thần
Vượt sóng qua sông Hằng
Theo đường lên Linh thú⁸⁹
Núi này có năm ngọn
Đẹp nhất ngọn ở giữa
Có rừng cây hoa quả
Thật xanh tươi sum sê
Suối reo nước trong mát
Vào nơi đây yên tĩnh
- 3170 Như lên cõi trời vậy.
Mọi người thấy Thái tử
Tướng oai nghiêm trong sáng
Tuổi trẻ thân tươi nhuận,
Bậc trượng phu vô song
Đều nghĩ rằng kỳ lạ
Như thấy cờ cõi trời
Người đi ngang nhường bước
Người đi sau, đi mau
Người đi trước nhìn lại
- 3180 Mắt chăm chăm không chán
Các tướng tốt nơi thân
Kẻ nhìn sững không nháy
Cung kính đến nghinh tiếp
Chấp tay chào, hỏi han
Tất cả đều vui mừng

- Tùy nghi mà cúng dường
Chiêm ngưỡng dung nhan quý
Cúi nhìn lại thẹn thâm.
Thái tử con dòng vua
- 3190 Mà cử chi điềm đạm
Làm tăng niềm tôn quý
Giải tỏa lòng tỵ hiềm
Tình hòa ái gia tăng
Mọi người bỏ công việc
Chiêm ngưỡng quên cá vể.
Tướng lông trắng giữa mày
Đôi mắt xanh mở rộng
Toàn thân ánh vàng đẹp
Bàn tay có màng dính
- 3200 Tuy thân hình người tu
Mà có tướng thánh vương
Dân trong thành Vương Xá
Lớn nhỏ thấy xôn xao:
Thái tử còn đi tu
Bọn ta như thế nào?
Bấy giờ vua Bình Sa⁹⁰
Ở chỗ cao quan sát
Thấy dân chúng náo nức
Liên gọi một người vào
- 3210 Hỏi rõ nguyên nhân gì
Người ấy quỳ trước vua
Tâu trình điều mình biết:
Thái tử dòng họ Thích
Trí tuệ vượt hơn người
Đáng làm vua trị nước
Nay xuất gia ở đây
Được mọi người kính ngưỡng
Vua nghe, lòng sùng sốt
Bỗng thất kinh hồn vía

- 3220 Báo sứ giả trở lại
Bí mật theo dõi kỹ
Quan sát mọi hành vi
Thấy Thái tử uy nghi
Mắt nhìn thẳng im lặng
Vào thôn làng xin ăn
Ánh đuốc cho khát sĩ
Giản dị tâm trong veo
Xấu tốt đều an vui
- 3230 Ngon dở tùy lúc được
Ôm bát đến rừng cây
Dùng xong rửa nước sạch
Tĩnh tọa trên Tuyết sơn⁹¹
Nơi đây rừng xanh tốt
Bờ dốc nở đầy hoa
Các giống chim đủ loại
Bay lượn hót vang lưng
Pháp phục thêm tươi sáng
Nắng vàng trên ngàn dâu
- 3240 Sứ giả quan sát rồi
Trở về tâu lại vua
Vua Bình Sa kính phục
Liên ra lệnh lên đường
Mũ thiên quan cài hoa
Bước đi như sư tử
Tuyển chọn các đại thần
Kỳ lão và học sĩ
Dẫn đầu trăm ngàn người
Thẳng đường lên núi Tuyết
- 3250 Thấy Thái tử oai nghiêm
Các căn đều thanh tịnh
Chinh là vị Bồ-tát
Tĩnh tọa trong hang núi
Nhu vàng trắng trên trời

- Sắc tướng thật đoan nghiêm
Vi diệu và thanh tịnh
Như là một hóa thân
Đoàn người tâm thành kính
Từng bước dần đến gần
- 3260 Như vua trời Đế Thích
Đến Ma-hê-thủ-la.
Nghiêm chỉnh đúng lễ nghi
Kính vấn an sức khỏe.
Bồ-tát biết tường tận
Nên tùy nghi đáp lời
Sau khi vấn an xong
Vua ngồi trên tảng đá
Mà chiêm ngưỡng Bồ-tát
Thần sắc oai nghi đủ
- 3270 Vẻ hòa nhã an vui
Kính ngưỡng danh đức cao
Đủ tài năng kế nghiệp
Lòng khâm phục từ lâu
Nay không còn nghi hoặc
Nguồn sáng của tổ tông
Rạng rỡ như mặt trời
Hung thịnh vạn thế hệ
Sâu rộng đến ngày nay
Bồ-tát thật hiển minh
- 3280 Vì sao lại xuất gia?
Con thánh vương siêu việt
Xin ăn vinh dự gì?
Thân thể đáng thoa hương
Sao lại mặc cà-sa?
Đôi tay nắm thiên hạ
Lại nhận thức ăn xoàng !
Nếu không nối ngôi vua
Hưởng giang sơn sự nghiệp

- 3290 *Nay trăm nhường nửa nước
Mong bỏ-tát nhận lời
Thế là tránh bức bách
Ty hiềm của người thân
Tạm qua giai đoạn này
Rồi sau tùy ý định
Lòng trăm rất chân thành
Mến đức vua nước gần
Mà đề nghị như vậy.
Hay là Ngài cho rằng
Tài đức đủ quý tộc*
- 3300 *Không muốn tự hạ mình
Mang ơn của kẻ khác
Trăm nguyện cung cấp đủ
Dững sĩ quân nhu, xe
Rồi tự phát triển dần
Thiên hạ ai không phục.
Người sáng suốt biết thời
Tặng thưởng tài sản quý
Ngũ dục sẽ thêm nhiều
Không nhận ba điều này*
- 3310 *Cuối cùng phí tâm lực
Chuông tu bỏ tài sắc
Là bỏ phần đời người
Giàu có mà bỏ tham
Là cách giữ tài sản.
Nghèo khó quên cả tu
Thử hỏi bên nào hơn ?
Nên đủ ba việc này
Thì đức vang, đạo truyền
Giàu có, ngũ dục đủ*
- 3320 *Đời gọi đại trượng phu
Không uống tương tốt này
Nhọc sức mà không công*

- Vua chuyên luân Nan-đà
Được lãnh bốn cõi trời
Đế thích nhường nữa ghé
Mà không đủ sức kham
Nay Ngài chi buông tay
Là đủ nắm thiên hạ.
Trẫm không cậy sức vua
3330 Để mà cưỡng bức ngài
Thấy Ngài đòi tướng tốt
Ưa chuộng mặc đồ tu
Trẫm thực sự kính phục
Chi thương tiếc con người.
Nay thấy Ngài xin ăn
Trẫm nguyện cúng dường đủ.
Tuổi trẻ hưởng dục lạc
Trung niên xài của tiền
Tuổi già, người thuần thực
3340 Là đúng lúc nên tu.
Tuổi trẻ mà tu tập
Bị lòng dục phá tan
Tuổi già, thân khí suy
Mới nên cầu yên tĩnh
Hỗ thẹn với tình tiền
Tu hành người đời khen
Tuổi trẻ tánh nông nổi
Tình cảm lại đậm đà
Tuổi già tánh điềm đạm
3350 Dục lạc đã bỏ xa
Tăng trưởng lòng mến đạo
Đủ pháp truyền ngôi vua
Rời hội các thiện thân
Cỡi rồng bay lên mây
Hưởng vui nơi thượng giới.
Các bậc thắng vương xưa,

*Trang sức ngọc anh lạc
Lập đại hội cúng thần
Bái biệt cõi trần gian
Sau cùng hưởng phước lộc
Như vậy vua Bình Sa
Dùng phương tiện thuyết phục.
3360 Bỏ-tát vẫn cương quyết
Vững vàng như núi cao*

11

BỒ-TÁT TÁT-ĐẠT-ĐA ĐÁP LỜI

- Vua Bình Sa tùy ý
Khuyên mời an ủi xong,
Bồ-tát kính đáp lời:
Cảm tạ lòng nhiệt thành
Đến vấn an thăm hỏi
- 3370 Hân hạnh được vua khuyên
Lời nói không trái lý
Dòng võ tướng Ha-lê
Được mọi người biết đến
Lòng vô tư trong lành
Pháp nên nói đúng thật
Thế gian bào phạm phu
Không thể dùng nhân nghĩa
Đức mỏng gặp tình hồ
- 3380 Đâu được gọi việc tốt
Thừa hưởng đức tổ tông
Thù thắng hơn tất cả
Chuộng lễ nghi, kính nhường
Có thể trong khó nạn
Cứu nhau không nở bỏ
Đó là thiện tri thức.
Trong cõi thế gian này
Bạn lành giúp tài sản
Là cái kho vững chắc
Giữ chặt, tiếc tài lợi
- 3390 Ất hẳn mau tan mất

- Tài nguyên trong cả nước
Không phải là của báu
Vĩnh viễn trường tồn đâu
Ban ơn là phước lành
Gồm cả thiện tri thức
Tuy mất không ân hận.
Biết bệ hạ lòng tốt
Lý luận không trái ngang
Nhưng theo điều tôi hiểu.
- 3400 Cú thật lòng trình thưa:
Sợ sanh từ bệnh khổ
Muốn cầu chơn giải thoát
Phải xa hàng quyến thuộc
Từ bỏ ái ân sâu
Không học theo ngũ dục
Không sợ con rắn độc,
Sấm sét, lạnh, lửa dữ
Chỉ sợ cảnh dục lạc
Lây chuyền khổ tâm ta
- 3410 Ngũ dục, giặc lạ thường.
Cướp vật báu của người
Dối, tà, hư, không thật
Cũng như người huyền hóa
Khéo bày trò dối người
Trong một giây phút thôi
Huống gì thường biểu diễn.
Ngũ dục, trở ngại lớn
Vĩnh viễn chương ngại pháp
An lạc và vắng lặng
- 3420 Cảnh vui ở cõi trời
Còn không nên thụ hưởng
Huống gì ở cõi người.
Ngũ dục sanh ái nhiễm
Khao khát mãi không thôi

- Như gió mạnh lùa dũ
Cúi đưa vào thiếu hoài
Điều phi nghĩa thế gian
Không gì hơn ngũ dục
Chúng sanh vì tham ngu
3430 Chìm đắm không thức tỉnh
Kẻ trí sợ ngũ dục
Nên không làm phi nghĩa.
Vua thống lãnh bốn biển
Lại mong cầu hơn nữa
Dục lạc như biển lớn
Không bao giờ lấp đầy
Vua chuyển luân Man-đa
Khắp trời mưa vàng khối
Vua lãnh bốn thiên hạ
3440 Còn ham trời Đao-lợi
Đế thích chia ghế ngồi
Ý đồ tham nên chết.
Tiên Nông-sa khổ hạnh
Vua trời ba mươi ba
Do tâm tham, cao ngạo
Chư thiên đẩy lui xe
Do tội phóng dật này
Mà đọa thân măng xà.
Vua chuyển luân Quái-la
3450 Đạo chơi trời Đao-lợi
Lấy Thiên nữ làm vợ
Thu lấy vàng của Tiên
Chư Tiên giận đọc chú
Nên nước mắt mạng tiêu.
Đại Đế thích Ba-la
Rời Đế thích Nông-sa
Thay ngôi trời làm chủ
Đâu có tồn tại lâu.

- 3460 Cõi nước không bền chắc
Do đức lớn được ở.
Mặc áo cộ đơn sơ
Ăn trái uống nước suối
Tóc dài buông tới đất
Vắng lặng không mong cầu
Tu khổ hạnh như vậy
Vẫn bị dục lạc phá
Huống gì là buông lung.
Phải biết cảnh ngũ dục,
Oan gia đối người tu
- 3470 Vua ngàn tay sức lớn
Mạnh khỏe khó ai bì
Bị tiên Ma-la giết
Cũng do lỗi tham dục
Huống tôi là dòng vua
Mà không bị lỗi cuốn.
Ném chút đỉnh tham dục
Lúc còn nhỏ thì ít
Lớn lên tăng dần thêm
Kẻ trí thấy chán ghét
- 3480 Đâu muốn uống độc vào
Việc khổ cầu danh lợi
Đều bị tham dục khiến
Nếu không còn tham dục
Thì khổ nhọc không sanh
Người trí thấy lỗi khổ
Nên diệt trừ tham dục
Thế gian gọi là lành
Thực chất là độc ác.
Chúng sanh ham dục lạc
- 3490 Sanh ra thói buông lung
Buông lung tự hại mình
Chết rồi đọa đường ác.

- Tinh cần, phương tiện tốt,
Là pháp phòng hộ thân
Không tinh cần: đánh mất
Không cách nào giữ mình
Cũng như mượn đồ vật
Người trí không tham đắm.
Tham dục sanh khổ cầu
- 3500 Được rồi thêm vướng mắc
Lúc phân tán vô thương
Càng thêm sâu khổ lụy
Như cầm đuốc ngược gió
Tự đốt cháy tay mình
Kẻ trí không vướng mắc
Lòng nhẹ thoáng rỗng rang
Ngu si, hạng hèn mặt
Độc, keo kiệt đốt tâm
Trọn đời chịu khổ não
- 3510 Chưa hề được an vui
Gian tham như rắn độc
Người trí đâu muốn gần
Tham cầu, khô xương tủy
Không thể nào ăn no
Uổng mòn hại răng mình
Kẻ trí không thể nếm
Thứ gian tham độc hại,
Là giặc cướp, nước lừa
Bầy con xúm chia phần.
- 3520 Cũng như cục thị thối
Bầy chim tụ lại tranh
Tham tài cũng như vậy.
Kẻ trí thấy không vui
Tài sản, nguyên nhân khổ
Sinh ra nhiều oán than
Ngày đêm lo giữ gìn

- Như kẻ sợ giặc oán
Bị bêu đầu chợ đông
Mọi người đều oán ghét
3530 Tham giận si nổi lên
Kẻ trí thương xa lánh
Như người đi tị nạn
Vào núi rừng sông biển
Thất bại hơn an vui
Như cây cao nhiều quả
Kẻ ham nhiều té chết
Cảnh tham dục cũng vậy
Tuy thấy khó nắm bắt
Người khổ cầu tài sản
3540 Khó tụ mà dễ tan
Như những gì trong mộng
Kẻ trí không níu ghì
Như hãm lửa nguy trang
Người dẫm lên át chết
Lửa tham dục cũng vậy
Người trí không dạo qua
Như bọn Cưu-la-bộ
Bạc-sắc-nị, Nan-đà
Di-hy-lợi-đàn-trà
3550 Như dao kẻ hàng thịt
Ái dục cũng như vậy
Kẻ trí không hề làm.
Trói mình quăng xuống nước
Gieo mình từ núi cao
Đề cầu vui cõi trời
Khổ công không kết quả
Anh em A-tu-luân
Tôn-đào-bát-tôn-đào
Đều cùng thương mến nhau
3560 Bị dục lạc làm hại

- Thân chết, danh bại liệt
Tham ái khiến người hèn
Đua nhau vào cảnh khổ.
Ái dục niềm vui ít
Thân tâm khổ đẽm dài
Hươu nai tham ăn: chết
Chim chóc bị bẫy: tham
Loài cá tham mồi ngon
Tất cả khổ vì dục
- 3570 Xem xét các phương tiện
Hương lạc ở thế gian
Không phải pháp tự tại
Ăn uống trừ đói khát
Y phục phòng nóng lạnh
Nằm ngồi để nghỉ ngơi
Đi mới thì ngồi xe
Đứng lâu cần giường ghé
Tắm giặt để tẩy nhơ
Tạm giúp trừ khổ nhọc
- 3580 Vì vậy cho nên biết
Ngũ dục không tự tại
Như người bị nóng sốt
Cần có thuốc mát lạnh
Tham cầu chi khổ lo
Người ngu gọi tự tại
Nhưng các phương tiện ấy
Không nhất định trừ khổ,
Mà khiến khổ tăng lên
Không phải pháp tự tại
- 3590 Áo ấm tạm đỡ lạnh
Thời tiết qua là khổ
Mùa hè ánh nắng mát
Mùa đông lại thêm lạnh
Tám pháp ở thế gian

- Đều không có gì chắc
Sự khổ vui không định
Vua tôi không khoảng cách
Ra lệnh người làm theo
Vì uy quyền phải làm.
- 3600 Ra lệnh tức là khổ
Do chức nặng trọng trách
Mà cân nhắc nặng nhẹ
Các khổ dồn vào thân
Làm vua nhiều oán ghét
Kết thân rồi thành họa.
Mà không có người thân
Thì đâu có gì vui
Làm vua bốn thiên hạ
Kỳ thật chỉ có một
- 3610 Mong cầu cả vạn việc
Luống khổ, ích gì thân?
Không bằng đừng tham cầu
Nghỉ việc, an vui lớn
Làm vua vui ngủ đục
Bỏ ngôi, vui vắng lặng
Như thế cũng là vui
Cần gì lên ngôi báu.
Bệ hạ đừng thuyết phục
Dẫn tôi vào ngũ đục
- 3620 Lòng tôi đã hẹn rồi
Ở con đường giải thoát.
Nếu bệ hạ thương tình
Giúp tôi đạt sở nguyện.
Tôi không sợ oan gia
Không cầu vui cõi trời
Cũng không màng danh lợi
Chỉ mong bỏ mũ vua
Nên trái ý bệ hạ.

- Và lời khuyên chân tình
3630 Như tránh được rắn độc
Đâu lại muốn nắm cầm
Đuốc lửa để cháy tay
Sao bằng mau rời bỏ
Mắt sáng dư người mù
Đã mở lại tự buộc
Như người giàu muốn nghèo.
Kẻ trí học ngu si
Đời có hạng người này
Thì tôi mới làm vua.
- 3640 Vì muốn độ sanh tử
Nên điều tiết thân thể
Xin ăn, ít muốn, và
Đời sau khỏi đường ác
Ấy là hai đời vui.
Bệ hạ chớ buồn tôi
Đáng buồn là bệ hạ
Lúc nào cũng khao khát
Đời này không an vui
Đời sau chịu quả khổ
- 3650 Bệ hạ, dòng quý tộc
Dùng lễ nghi trượng phu
Mà đối đãi tử tế
Vui cùng với đời vui
Tôi cũng nguyện báo đức
Mong bệ hạ như tôi
Cũng ích lợi giải thoát
Nếu tập ba phẩm vui
Gọi là bậc trượng phu
Nhưng cũng là phi nghĩa.
- 3660 Mong cầu không hề đủ
Nếu không còn sanh tử
Mới thật đại trượng phu

- Bệ hạ nói tuổi già
Ít nông nổi bốc đồng
Là lúc nên xuất gia.
Nhưng tôi thấy tuổi cao
Sức yếu không kham nổi
Chẳng bằng lúc tráng niên
Chỉ mạnh lòng cương quyết.
- 3670 Từ thân cầm kiếm chờ
Thường tìm nhiều cơ hội
Đâu kịp đến tuổi già
Mới toại chí xuất gia
Vô thường là thợ săn
Lão luyện, cung tên bén
Nơi đồng trống sanh tử
Thường rình nài chúng sanh
Đúng lúc giết thân mạng
Có đợi đâu đến già.
- 3680 Phàm điều người đời làm
Hoặc là sanh hay diệt
Nhỏ, lớn và trung niên
Hãy nên luôn sáng suốt
Tìm phương cách xa lìa
Những dục lạc độc hại
Bày đại hội tế thân
Bằng sinh mạng chúng sanh
Là điều thật ngu si
Phải nên chuộng chánh pháp
- 3690 Cứ sát sanh tế trời
Mà cầu hưởng phước lợi
Là kẻ không lòng từ.
Giả sử nếu sát sanh
Có tài lợi thường xuyên
Vẫn còn không nên làm
Huống gì lợi vô thường

- Mà sát sanh cũng tế
Nếu không có giới, vãn,
Huệ, thiên định tịch tĩnh
3700 Cũng không nên tế thần
Theo thế gian mở hội
Sát sanh hưởng chút vui
Người trí không nên làm
Huống gì giết chúng sanh
Mong cầu sau hưởng phước.
Quả báo trong ba cõi
Là tạo tác đối đãi
Không phải điều tôi muốn.
Pháp lưu chuyển các cõi:
3710 Cộng cỏ trước gió nước
Vì vậy tôi đến đây
Chỉ mong cầu giải thoát.
Nghe có A-la-lam⁹²
Khéo nói đạo giải thoát
Nay tôi đến với người,
Nơi đại tiên đang ở
Lời tôi thật chân thành
Nhưng ngay thẳng, ức đoán
Xin bệ hạ thứ cho.
3720 Nguyên đất nước an vui
Hộ trì như Đế thích
Trí sáng soi thiên hạ
Cũng như ánh mặt trời
Bậc quốc vương thù thắng
Lòng ngay giữ thân mạng
Chánh hóa các vương tử
Dùng chánh pháp trị dân.
Tuyết, nước, lửa và oán
Do lửa khói bay lên
3730 Cột khói thành mây nổi

- Mây nổi sanh mưa lớn
Bầy chim trong hư không
Uổng nước mưa không tắm
Sát sanh và nhà oán
Hai thứ chồng chất nhau
Mong bệ hạ khắc phục
Đều khiến được giải thoát.
Bấy giờ vua Bình Sa
Xoa tay lòng cung kính
3740 Vui vẻ mà thưa rằng:
Như điều Ngài mong cầu
Nguyên được sớm thành tựu
Sau khi thành chánh quả
Xin nhớ về độ tôi.
Bồ-tát liền hứa thuận
Rời từ biệt lên đường
Đến chỗ A-la-lam
Cả vua và quần thần
Cùng chấp tay đưa tiễn.
3750 Cảm tương thật tuyệt vời
Trên đường về Vương Xá.

12

A-LA-LAM, UÁT-ĐÀU-LAM-PHÁT

- Bồ-tát dòng Cam Giá
Đến rừng vắng lặng kia
Kính cần gặp đạo sĩ
Đại tiên A-la-lam,
Con cháu dòng Ca-lam⁹³
Thấy Bồ-tát từ xa
Đã cao giọng xưng tán
Chúc tụng rằng, thiện tai
- 3760 Hai bên cung kính nhau
Ân cần vấn an xong
Lần lượt mời nhau ngồi
Đạo sĩ thấy Bồ-tát
Dung mạo thật uy nghi
Ánh tỏa vàng đạo đức
Trùm khắp lên người ông
Như tắm nước cam lồ
Rồi chấp tay ngỏ lời
Từ lâu biết Bồ-tát
- 3770 Đã xuất gia tu hành
Cắt đứt khóa ân ái
Như voi mở dây ràng
Trí cao sâu sáng tỏ
Tránh khỏi các độc hại
Ngày xưa các thắng vương
Truyền ngôi cho Thái tử
Như người đeo vòng hoa
Héo ủa nên vứt bỏ.

- Chưa bằng Ngài ngày nay
3780 Tuổi trẻ mà chí cao
Không nhận lên ngôi báu
Với chí hướng vững vàng
Ngài là toà chánh pháp
Ngôi con thuyền trí huệ
Vượt qua biển tử sanh
Phàm người theo học đạo
Xét tài rồi mới dạy.
Tôi nay đã biết Ngài
Chí cương quyết bền vững
- 3790 Tùy ý gắng tu học
Tôi không giấu điều gì.
Bồ-tát nghe lời dạy
Vui mừng mà thưa rằng
Thầy lấy tâm bình đẳng
Khéo dạy không thương ghét
Tôi lòng trống bụng không
Lãnh thọ điều giáo huấn
Đi đêm có ánh đuốc
Sai hướng được dẫn đường
- 3800 Vượt biển có thuyền nhẹ
Nay tôi cũng như vậy
Đã được thầy nhận lời
Xin hỏi chỗ hoài nghi:
Hoạn nạn sanh già chết
Làm sao được giải trừ?
Bấy giờ A-la-lam
Nghe Bồ-tát hỏi đến
Liên dẫn các kinh luận
Tóm tắt mà giải thích
- 3810 Ngài, căn cơ tỏ ngộ
Bậc thông minh đệ nhất
Nay nghe tôi thuyết giảng

- Nghĩa khởi diệt sanh tử.
Chúng sanh do năm phân
Tánh, biến, sanh, lão tử
Mà luân hồi các nẻo
Tánh vốn là thuần tịnh
Chuyển biến là năm đại
Cảnh giác và tri kiến*
- 3820 *Theo căn cảnh gọi "biến"
Sắc, thanh, hương, vị, xúc
Gọi chung là cảnh giới (đối tượng)
Tay, chân, miệng, hai đường (bài tiết)
Gọi là năm nghiệp căn
Mắt, tai, mũi, lưỡi, thân
Đây gọi là giác căn
Ý căn gồm cả hai
Vừa nghiệp căn, giác căn
Tánh chuyển biến là nhân*
- 3830 *Biết nhân là cái "ta"
Vị tiên Ca-tỳ-la⁹⁴
Hàng đệ tử quyển thuộc
Vớ ý nghĩa của "ta"
Tu học được giải thoát
Tiên Ca-tỳ-la ấy
Nay, Ba-xà-ba-đề⁹⁵
Giác tri, sanh lão tử
Đây gọi chung là thấy
Trái lại, là không thấy*
- 3840 *Nghiệp ngu si ải dục
Là biến chuyển luân hồi
Nếu vương mắc cả ba
Là chúng sanh trì trệ
Không tin, ngã, nghi, tham
Là phương tiện duy nhất
Tạo cảnh giới vương mắc*

- Triền miên trong sở hữu (ngã sở)
Bất tín: điên đảo xoay
Dễ làm cũng dễ mở
- 3850 “Ta” nói “ta” hiểu biết
“Ta” đi lại “ta” dừng
Như vậy chấp trước “ta”
Gọi là ta xoay chuyển
Do dự với tất cả
Đúng sai đều không thật
Như vậy không quyết định
Nên gọi là hoài nghi
Nếu nói pháp là ‘ta’⁹⁶
Nói các căn là ý
- 3860 Hay nói “giác” và “nghiệp”
Rồi lại gọi là “ta”
Như vậy không rõ ràng
Nên gọi là hôn độn
Thói ngu hèn biến chuyển
Không rõ không phân biệt
Cứ lễ bái tụng đọc
Sát sanh cùng tế thân
Cho nước lửa thanh tịnh,
Là ý tưởng giải thoát
- 3870 Đó là không phương tiện
Để xa lìa vương mắc
Vì ngu si chấp trước
Lời nói ý, giác, nghiệp
Và cảnh giới chấp trước
Gọi chung là vương mắc
Chấp các vật của ta
Gọi đó là nhiếp thọ
Tám thứ mê hoặc này
Khiến trầm luân sanh tử
- 3880 Kẻ ngu trong thế gian

- Nhiếp thọ vào năm tiết
 Ngu và đại ngu si
 Sân hận và sợ hãi
 Biếng nhác gọi là ám
 Sanh tử gọi là si
 Ái dục là đại si
 Khiến người sanh mê lầm
 Ôm hận là sân nhuế
 Tâm sợ là khủng bố
 3890 Hàng phạm phu ngu si
 Vương mắc trong ngũ dục,
 Cội gốc khổ sanh tử
 Luân chuyển trong năm đường
 Rời sanh ngã, kiến, văn
 Tạo chủ thể đối tượng
 Do đây sanh chấp ngã
 Trôi theo dòng sanh tử
 Đây là nhơn không thật (phi tánh)
 Nên quá cũng không chơn
 3900 Có được chánh tư duy
 Bốn pháp đến giải thoát
 Tri tuệ và si ám
 Phân hiển hiện, phần không
 Nếu biết bốn pháp này
 Có thể vượt sanh tử
 Sanh già chết đã hết
 Đạt đến chỗ vô tận
 Những người bà-la-môn
 Đều nương ý nghĩa này
 3910 Mà tu hành phạm hạnh
 Và diễn giảng cho người.
 Bô-tát nghe nói vậy
 Liên hỏi A-la-lam
 Có những phương tiện gì

- Và cứu cánh ra sao?
Tu hành phạm hạnh gì?
Trong bao lâu sẽ đạt?
Vì sao tu phạm hạnh
Đến một mục đích gì?
- 3920 Các yếu nghĩa như vậy
Xin vì tôi nói đủ.
Bấy giờ A-la-lam
Theo kinh luận mà giảng
Dùng trí huệ phương tiện
Mà tóm lược biện luận
Trước, xuất gia lìa dục
Nương vào pháp xin ăn
Tu tập các oai nghi
Giữ gìn các giới cấm
- 3930 Tập biết đủ ít muốn
Tốt xấu tùy chỗ được
Chuộng ở riêng nơi vắng
Siêng năng học kinh luận
Thấy dục lạc lo sợ
Lìa dục là thanh lương
Nên phòng hộ các căn
Khi vào các làng mạc
An tâm nơi thanh vắng
Lìa dục, chán điều xấu
- 3940 Các phiền não dục giới
Xa lìa sinh an lạc
Đạt sơ thiền giác quán⁹⁷
Được niềm vui sơ thiền
Bồng sanh tướng đặc biệt
Người ngu si tham đắm
Vào tâm tướng loại này.
Nương niềm vui xa lìa
Được sanh cõi Phạm thiên

- Người trí huệ phải biết
3950 Phương tiện dùng giác quán
Tinh cần tiến thêm nữa
Sẽ đạt cảnh nhị thiên⁹⁸
Nương niềm vui nhị thiên
Được sanh trời Quang Âm⁹⁹
Vượt trên niềm vui này
Tiến tu đến tam thiên¹⁰⁰
Dừng lại ở cảnh này
Không tiến bước thêm nữa
Sanh cõi trời Biến Tịnh¹⁰¹
3960 Vượt thoát niềm vui này
Đạt đến cảnh tứ thiên¹⁰²
Khổ vui vượt qua rồi
Sanh tâm tướng giải thoát
Vào cõi trời Quảng Quả¹⁰³
Vĩ tuổi thọ lâu dài
Nên gọi là Quảng Quả
Trong các cảnh thiên định
Mà còn thấy có thân
Là lỗi lầm, không phải.
3970 Tăng tiến tu trí huệ
Chán cảnh giới tứ thiên
Vượt thoát hẳn sắc tướng
Thấy thân mình rộng không
Vững chắc mức độ này (an trụ)
Là thành tựu không quán
Qua cảnh giới không quán¹⁰⁴
Là đến vô lượng thức¹⁰⁵
Giữ nội tâm bình tĩnh
Lìa ngã và ngã sở
3980 Là cảnh vô sở hữu¹⁰⁶
Đến đây hết da xương
Như chìm rừng số lông¹⁰⁷

- Xa lìa các cảnh giới
Giải thoát cũng như vậy.
Bà-la-môn bậc thượng
Đạt được cảnh giới này
Đường vượt thoát vô tận
Người trí phải biết vậy
Đó mới thật giải thoát*
- 3990 *Ngài đã hỏi phương tiện
Và mục đích giải thoát
Như trên, tôi giảng rồi
Hãy tin mà tu học
Các tiên Lâm-kỳ-sa
Và tiên Xà-na-già
Tỳ-bà-đa-la-sa
Và những người cầu đạo
Đều theo học pháp này
Mà được chơn giải thoát.*
- 4000 *Bồ-tát nghe nói vậy
Liên suy nghĩ nghĩa lý
Phát khởi duyên đời trước
Mà lại hỏi thêm rằng
Nghe thầy bậc trí tuệ
Đạt lý sâu vi diệu
Không vượt được giác tri
Không phải đạo cứu cánh
Pháp chuyển biến là do
Nhờn giác tri thúc đẩy*
- 4010 *Theo tôi nghĩ thế này
Vượt ngã quán, giác tri
Mới thật sự giải thoát
Còn ngã quán, giác tri
Là các pháp khởi sanh
Vì đó là mầm móng
Của các pháp lưu chuyển*

- Thầy bảo ngã thanh tịnh
Là chơn thật giải thoát
Nhưng khi gặp nhân duyên
4020 Trở lại bị trói buộc
Cũng như hạt giống kia
Gặp thuận duyên tử đại
Thế nào cũng nảy mầm
Khi ly tàn thì diệt
Gặp duyên thì phát sanh
Nghiệp nhơn vô trí: ái
Bỏ ái, lìa vương mắt
Chúng sanh nếu còn ngã
Rốt ráo không giải thoát
4030 Nếu bỏ được ba thứ
Thì được ba thắng diệu
Vì ngã tướng hiện hữu
Tế nhị theo chúng sanh
Vì lỗi vì tế này
Nên chúng sanh không biết,
Phương tiện để giải thoát
Thọ mạng được lâu dài
Mà bảo là giải thoát
Chắc không phải như thế
4040 Vì còn có ngã vậy.
Ngã đã không lìa được
Làm sao lìa giác quán
Mà hề có giác quán
Thì không phải giải thoát
Công năng¹⁰⁸ và giác quán
Nghĩa khác mà cùng thể (tính chất)
Nếu nói tách rời nhau
Rốt cùng không thể được
Cũng như hơi nóng, lửa
4050 Không thể tách rời nhau

- Vi như một cái gì
Có trước cái thân này
Chắc chắn không có thân
Công năng và giác quán
Cũng tương tự như vậy
Nên nói trước giải thoát
Rồi sau bị trôi buộc
Là điều thật phi lý
Và lại như nói rằng
- 4060 Nhơn có cái lìa thân
Dù biết hay không biết
Phải có cái bị lìa
Nếu thật có cái biết
Thì không phải giải thoát
Nếu nói không có biết
Thì “ngã” không tác dụng
Lìa ngã mà có biết
Thì “ngã” như gỗ đá
Biết đủ cả tinh, thô
- 4070 Bỏ thô mà quý tinh
Là vẫn còn vương mắc
Nếu vượt thoát tất cả
Chỗ tu đạt cứu cánh.
Đối với các giáo thuyết
Của tiên A-la-lam
Bồ-tát không vừa ý.
Biết đó không phải là
Giáo thuyết nhất thiết trí
Cầu chỗ cao minh hơn.
- 4080 Bồ-tát xin từ biệt
Đến tiên Uất-lam-đa¹⁰⁹
Vi ấy cũng như vậy
Tuy cảnh quán vi tế
Thấy tướng không vương tướng

- Đạt đến tướng phi tướng
Lại không có đường ra
Vi hành giả đến đó
Ắt phải thối lui nữa
Bỏ-tát cầu cao hơn,
4090 Từ biệt Uất-lam-đa¹¹⁰
Mong đạt đạo thắng diệu
Ngài lên núi Già-xà¹¹¹
Trong khu rừng khổ hạnh
Đã thấy năm tỷ-khưu¹¹²
Họ nhiếp hộ các căn
Trì giới tu khổ hạnh
Bên sông Ni-liên thiên¹¹³
Vắng lặng rất an lạc
Bỏ-tát chọn một chỗ
4100 Để tĩnh tọa tư duy.
Năm tỷ-khưu biết ngài
Tỉnh cần cầu giải thoát.
Nên hết lòng cúng dường.
Như kính Trời Tự tại
Khiêm cung tôn làm thầy
Đi đứng thường không rời
Như mọi người tu hành
Các căn chuyển theo tâm
Bỏ-tát siêng tu tập
4110 Để độ sanh, già, chết.
Chuyên tâm tu khổ hạnh
Điều thân quên uống ăn
Tâm tịnh giữ trai giới
Tu những hạnh khó tu
Người khác không kham nổi
Vắng lặng mà thiên định
Trái qua sáu năm trời
Ngày dùng một hột mè

- Thân thể rất gầy ốm
4120 Muốn đạt chỗ chưa đạt
Vòng mê càng chìm sâu.
Đạo do trí mà thành
Không phải nhịn ăn uống
Cơ thể tuy suy kém
Trí tuệ càng thêm sáng
Tâm trống, thân nhẹ nhàng
Danh đức càng lan rộng
Cũng như trăng mới lên
Hoa cứu-mâu mới nở
- 4130 Mọi người tranh nhau xem
Thân hình như cây khô
Trải qua đúng sáu năm
Vi sợ khổ sanh tử
Chuyên cầu hơn chánh giác.
Ngài nghĩ không phải do
Tu khổ hạnh mà được
Lìa dục sanh tịnh quán
Chưa bằng ta trước đây
Nơi gốc cây diêm-phù
- 4140 Được điều chưa từng có
Biết chánh giác là đạo
Đạo không do thân gầy
Phải có thân khỏe mạnh
Ăn uống, các căn đủ
Thân vui khiến tâm an
Tâm an thuận tu thiền
Do thiền biết pháp thánh
Nhờ năng lực của pháp
Đạt đến chỗ khó đạt
- 4150 Tịch tĩnh lìa già chết
Là đệ nhất trừ nhơ (phiền não)
Như vậy các diệu pháp

- Đều do ăn uống sanh.
Suy nghĩ điều này rồi
Bồ-tát xuống sông tắm
Tắm xong muốn bước lên
Yếu đuối không dậy nổi
Thiên thần trên nhánh cây
Đưa tay dịu bước ra.
- 4160 Bấy giờ bên bờ rừng
Có một người chẵn trâu
Cô con gái Nan-đà¹¹⁴
Trời Tịnh cư đến báo
Bồ-tát ở trong rừng
Ngươi nên đến cúng dường
Nan-đà, Bà-la-xa
Vui mừng đến đó ngay
Tay đeo vòng xuyên trắng
Mặc chiếc áo màu xanh
- 4170 Xanh trắng phản chiếu nhau
Như nước trong gợn sóng.
Tín tâm thêm phấn khởi
Cúi đầu bên chân Ngài
Kính dâng bát sữa thơm
Xin thương xót nạy thọ
Bồ-tát dùng sữa xong
Cơ thể Ngài tươi tỉnh
Nan-đà, được quả phước
Ngài có thể giác ngộ
- 4180 Phước đức thêm sùng cao
Như trăm sông vào biển
Trời trăng sáng thêm ra
Năm tỷ-khuru thấy vậy
Kính ngạc sanh ghen ghét
Bảo rằng tâm đạo lui
Bỏ đi tìm chỗ tốt

- Như người được giải thoát
Năm đại đều xa lìa.
Bồ-tát đi một mình
- 4190 Đến bên cây kiết tường¹¹⁵
Thiền định thành chánh giác
Đất chỗ ấy rộng bằng
Cỏ mềm mại mọc lên
Từng bước đi an tường
Như bước đi sư tử
Mỗi bước đất chấn động
Đánh thức loài rồng mù
Vui mừng mở mắt sáng
Từng thấy Phật thườ trước.
- 4200 Đất động như hôm nay
Muru-ni¹¹⁶ phước đức lớn
Mặt đất không kham mà!
Nên mới gây chấn động
Mỗi bước đi trên đất
Có tiếng động oang oang
Hào quang chiếu khắp nơi
Như mặt trời buổi sáng
Năm trăm bầy chim xanh
Bay lượn giữa hư không
- 4210 Từ bên trái qua phải
Gió mát thoảng từng cơn
Ô hay! Cảnh tuyệt đẹp.
Do vậy biết Bồ-tát
Đã thành đạo chánh giác
Bấy giờ có tốp người
Đi cắt cỏ mềm sạch (cỏ kiết tường)
Đến tặng cỏ cho Ngài
Đang ngồi tại gốc cây
Phật ngồi thê kiết già
- 4220 Như rồng quán chuyển thân

Với tư thế ngồi này,
Tiến trình tu hoàn tất
Đức Phật phát lời nguyện
Cứu độ hết chúng sanh
Đều tròn thành chánh giác
Trời rộng đều hoan hỷ
Gió mát nhẹ thoảng qua
Cây cỏ và muông thú
Tất cả đều im lặng
4230 Chính đây là hiện tượng
Bồ-tát thành đạo vậy.

13

PHÁ MA.

- Vua Tiên dòng đại tiên
Nơi gốc cây bồ-đề
Phát lời thề vững chắc:
Thành tựu ĐẠO CHÁNH GIÁC
Loài trời rồng quý thần
Tất cả đều vui mừng.
Chỉ ma vương cõi trời
Lo ngại không được vui
- 4240 Đó là Tự tại thiên
Ở cõi trời Tha hóa¹¹⁷
Đầy đủ nghề chiến đấu
Ghen ghét ...tên Ba-tuần¹¹⁸
Nó có ba con gái
Đủ thuật làm mê người
Số một hàng thiên nữ
Thứ nhất tên Dục nhiễm
Thứ hai tên Năng duyệt
Thứ ba Khả Ái Lạc
- 4250 Ba cô đến thưa cha:
Xin cha đừng lo buồn;
Chúng con sẽ phá sạch
Đạo nghiệp của Bồ-tát.
Ba-tuần thuật đầy đủ
Việc Bồ-tát thành đạo
Chính tên Đại mâu-ni

- Mặc áo đại thệ nguyện
Tay cầm cung giải thoát
Lập tên bén tri huệ
- 4260 Muốn đánh chiếm chúng sanh
Phá hoại cảnh giới ta
Một sớm ta mất hết
Chúng sanh tin người ấy
Quy y đạo giải thoát
Cõi ta chắc rộng không.
Ví như người phá giới
Thân tâm chẳng còn gì
Nếu tất cả chúng sanh
Mất tri huệ chưa mở
- 4270 Cõi ta mới vững an
Các con đến nơi ấy
Phá hoại tâm chí người
Chặt đứt các cầu công
Cầm cung, năm mũi tên (ngũ dục)
Cả quyền thuộc nam nữ
Đến chỗ rừng an vui
Của vị Bồ-tát ấy
Khiến chúng sanh không an.
Đến nơi, thấy Mu-ni,
- 4280 Nguyện độ hết ba cõi
Họ, tay trái cầm cung
Tay phải kéo tên bén
Rời ra lệnh thị oai:
Nhà người dòng vua chúa
Phải đứng dậy mau đi
Sự chết rất đáng sợ
Phải đổi pháp của người
Vứt bỏ pháp giải thoát
Tập tu pháp bố thí
- 4290 Hãy điều phục thế gian

- Để được hưởng phước trời
Nên xưng tán đạo này
Thù thắng hơn các hạnh
Nhà người dòng vua tiên
Không phải kẻ ăn xin
Nay nếu không đứng dậy
Mà cứ theo ý mình
Không chịu bỏ lời nguyện
Thì xem mũi tên ta
- 4300 Cháu Quái-la Nguyệt Quang
Cũng do mũi tên này
Đụng nhẹ như gió thoảng
Cũng đủ phát điên cuồng
Các tiên tu khổ hạnh
Nghe tiếng mũi tên này
Tâm ý liền run sợ
Hôn mê mất hồn vía
Huống gì nhà người đây
Ở thời kỳ mạt vận
- 4310 Mà mong thoát khỏi được.
Hãy gấp đứng dậy đi
May mắn được an toàn
Mũi tên này rất độc
Ương ngạnh mà chống lại
Người có năng lực lớn
Cũng khó được an toàn
Huống gì người không có
Sao lại không sợ ư?
Mà nói để bức bách
- 4320 Bồ-tát phải đứng dậy:
Bồ-tát tâm bình thản
Không nghi cũng không sợ.
Mà vương liền buông tên
Đều trúng ba cô gái.

- Bồ-tát không thấy tên
Không màng xem cô gái.
Ma vương sợ, sanh nghi
Tự suy nghĩ thế này:
Ta từng làm cô gái
4330 Tại núi Tuyết bán tên
Trúng Ma-hê-thủ-la
Khiến tâm nó biến đổi
Mà nay Bồ-tát này
Tâm an nhiên không động.
Ma vương dùng kế khác
Bảo ma nữ dùng tình
Làm động tâm Bồ-tát
Hợp tất cả quân ma
Dùng sức mạnh bức hiếp
4340 Quân ma liền tập hợp
Biến đổi hình hung dữ
Cầm gậy gộc, dao kiếm
Đủ các thứ binh khí
Và các hình cầm thú
Trâu, heo, lừa, ngựa, cọp.
Sư tử, rồng, voi, chim.
Hoặc một thân nhiều đầu
Hoặc một hay nhiều mắt
Hoặc thân dài bụng to
4350 Hoặc gầy đét không bụng
Hoặc chân dài gối lớn
Hoặc bàn chân to tướng
Răng nhọn dài ghê sợ
Có thân không đầu, mắt
Hoặc hai thân nhiều thân
Hoặc mắt lớn mắt nghiêng
Màu sắc thôi đủ loại
Như đất tro vân vân

- 4360 *Hoặc sáng như ánh sao
Hoặc thân tuôn khói lửa
Hoặc tai voi chớ mũi
Hoặc lông lá đầy mình
Hoặc mặc áo da lông
Mặt nửa đỏ nửa trắng
Hoặc đội lột da cạp
Hoặc mặc đồ da rắn
Hoặc lưng đeo chuông lớn
Hoặc vấn tóc hình ốc
Hoặc xóa tóc khắp thân*
- 4370 *Hoặc hút tinh khí người
Hoặc cướp thân mạng sống
Hoặc nhảy nhót la lớn
Hoặc chạy đuổi với nhau
Rồi đánh đập chí tử
Hoặc nhào lộn trên không
Hoặc bay vút lên cây
Hoặc kêu gào la lớn
Tiếng dữ chuyển đất trời
Các hình tượng quái ác*
- 4380 *Vây quanh cây bồ-đề
Hoặc xé nát thân hình
Rồi nhai nuốt ngấu nghiến
Bốn mặt phun lửa đốt
Khói ngùn ngụt bốc lên
Gió mạnh thổi bốn bề
Núi rừng đều rung động
Gió, khói, bụi tung bay
Mịt mù đen nghịt cả
Hàng trời rồng quý thần.*
- 4390 *Lòng kính ngưỡng chánh pháp
Đều phân nợ bọn ma
Nói giận rơi máu mắt*

- Chư thiên cõi Tịnh cư
 Thấy ma hại Bồ-tát,
 Bậc ly dục không sân
 Lại thương xót bọn chúng
 Đều đến cõi bồ-đề
 Thấy Ngài ngồi bất động
 Vô số ma vây quanh
 4400 Tiếng dữ dậy trời đất
 Bồ-tát vẫn ngồi yên
 Sắc mặt không thay đổi
 Cũng như chúa sơn lâm
 Ở giữa bầy dã thú
 Kêu the the riu rít.
 Kỳ lạ chưa từng có
 Bọn ma hồi chạy mau
 Mỗi đứa dùng uy lực
 Thay nhau đâm đá mạnh
 4410 Giấy lát khiến tàn lụn
 Vỡ mắt gãy cả răng
 Vung vãi tứ tung hết.
 Bồ-tát vẫn điềm nhiên
 Như xem bọn trẻ đùa
 Bọn ma càng nổi giận
 Ra sức chiến đấu dữ
 Ôm đá chằng nhúc nhính
 Kê ôm bị đứng yên
 Không thể bỏ đá xuống
 4420 Sấm sét và mưa đá
 Biến thành hoa năm màu
 Loại rồng dữ mãng xà
 Thi nhau phun hơi độc
 Biến thành mùi thơm bay
 Tất cả những hình tượng
 Muốn giết hại Bồ-tát

- 4430 Đều không thể thi hành
Trở lại hại bọn ma
Chị em gái ma vương
Tên Di-già, Ca-lợi
Tay cầm các đầu lâu
Khiêu vũ trước Bồ-tát
Lừa hình khiêu gợi tình
Đều trở thành xấu xí.
Tất cả tiếng hung ác
Muốn khiến Ngài run sợ
Đều không động máy lông
Bọn ma lại lo lắng
Hoài nghi khả năng mình
- 4440 Thần linh trên hư không
Ẩn mình mà lên tiếng:
Bồ-tát Đại mu-ni
Tâm lành không sân hận
Sao các người độc ác?
Không oán sanh oán thù
Này ác ma ngu muội!
Uống công chẳng được gì
Nên bỏ tâm ác hại.
Với Bồ-tát an trụ
- 4450 Bọn người không thể dùng
Miệng nhỏ thôi Tu-di.
Nước băng lừa bùng lên
Mặt đất vẫn bình lặng
Không thể nào phá hoại
Bồ-tát tu nhiều đời
Các phương tiện như: cần
Tinh tấn, chánh tư duy
Trí thanh tịnh quang minh
Từ bi với tất cả
- 4460 Bốn pháp vi diệu này

- Không thể nào đoạn triệt
Mà biến thành khổ nạn,
Khiến không thành chánh giác.
Như mặt trời chói sáng
Hẳn trừ sạch tối đen
Trong thế gian mù mịt.
Cưa cây mà được lửa
Đào đất để có nước
Tinh cần, phương tiện chánh
- 4470 Không cầu thì không được
Thế gian không người cứu
Chỉ có tham sân si
Vi thương xót chúng sanh
Nên cầu thuốc trí huệ
Trừ khổ cho thế gian
Sao quân ma nào loạn?
Mê hoặc trong thế gian
Qua đường mòn tà kiến
Bỏ-tát đi đường chánh
- 4480 Muốn dẫn dắt chúng sanh
Làm bậc Đại tôn sư
Trong thế gian nào loạn
Không thể hại các ngài.
Như trong khoảng đông rộng
Dẫn đường các gian thương
Khiến họ về nẻo chánh
Chúng sanh đọa tối tăm
Không biết nơi đi đến
Bỏ-tát đã vì họ
- 4490 Thấp ngọn đèn trí tuệ
Tại sao muốn hại Người?
Chúng sanh đang chìm đắm
Trong biển khổ sanh tử.
Bỏ-tát, thuyên trí huệ

- Tại sao muốn nhận chìm?
Nhấn nhục, mằm chánh pháp
Chí bền, rẻ chánh pháp
Giới, luật nghi là đất
Chánh giác là thân cành
- 4500 Trí tuệ, gốc cây lớn
Đạo vô thượng là quả
Tại sao muốn chặt ngã?
Cây che mát chúng sanh
Vòng khóa, tham sân si
Trói chặt mãi chúng sanh
Bỏ-tát tu nhiều kiếp
Vì mở trói chúng sanh
Quyết định nay thành đạo
Ngôi trên tòa chánh pháp
- 4510 Như chư Phật quá khứ
Ngôi vững dài kim cương
Bốn phương đều chuyển động
Riêng pháp tòa bình yên
Là do sức thiên định
Các người làm sao phá,
Nên phát tâm khiêm cung
Diệt trừ lòng kiêu mạn
Nên tu tập trí tuệ
Nhấn nhục mà phụng sự.
- 4520 Ma quân đã lắng nghe
Lời khuyên từ hư không
Rồi thấy Ngài an tĩnh
Xấu hổ bỏ kiêu mạn
Kéo nhau về cõi Dục¹¹⁹
Ma quân đều lo lắng
Đổ vỡ các thần oai
Các khí cụ đánh nhau
Bỏ ngổn ngang khắp nơi

Ở rừng hoang, đồng trống.
4530 Tâm Bô-tát rông rang
Mặt trời thêm sáng lên
Bụi bặm đều hết sạch
Trăng soi, sao tỏ rạng
Tan biến màn đen tối
Hư không mưa đầy hoa
Đẻ cúng dường Bô-tát.

14

VÔ THƯỢNG BỒ ĐỀ

- Hàng phục ma quân xong
Tâm Bồ-tát an tịnh
Đạt ngộ đệ nhất nghĩa¹²⁰
4540 Vào thiên định vi diệu
Ngài lần lượt trải qua
Các cảnh giới trong định
Đầu hôm thấy túc mạng¹²¹
Nhớ biết đời quả khứ
Tên gì và ở đâu
Đến đản sanh cõi này
Biết rõ cảnh sanh tử
Trong trăm ngàn vạn kiếp
Và tất cả chúng sanh
4550 Trong kiếp số vô lượng
Làm thân thuộc với nhau
Nên khởi tâm từ bi
Rồi quán sát chúng sanh
Luân hồi trong sáu đường
Sanh tử không cùng tận
Hu giả không bền chắc
Như hoa cỏ, huyễn mộng.
Đến canh hai nửa đêm
Ngài chứng thiên nhãn thông
4560 Thấy tất cả chúng sanh
Như hình ảnh trong gương
Vòng triển miên sanh tử

- Lúc sang hèn giàu có
Khi thanh tịnh nhiễm ô
Theo quả báo khổ vui
Thấy người tạo nghiệp ác
Sanh trong đường ác trước
Kẻ làm các hạnh lành
Sanh về cõi người trời
- 4570 Nếu sanh vào địa ngục
Chịu khổ sở vô lượng
Ăn uống sắt đồng sôi
Gậy sắt xuyên qua thân
Bị quăng vào vạc dầu
Đẩy nhau vào lò lửa
Bây chớ răng dài nhọn
Chim mỏ nhọn ria đầu
Lửa dữ thổi vào rừng
Lá cây như lưỡi kiếm
- 4580 Cắt nát cả thịt da
Dao nhọn phanh thân ra
Hoặc rìu bén chẻ, bừa
Chịu hết sự khổ độc
Do nghiệp ác hành hạ
Dù vậy không để chết.
Ai thích làm nghiệp xấu
Quả báo rất khổ cực
Chỉ hưởng trong giây lát
Mà quả khổ lâu dài
- 4590 Nhân đưa cọt hiểm họa
Chịu quả kêu gào, khóc
Chúng sanh tạo nghiệp ác,
Nếu thấy rõ quả báo
Khí mạch đứt từng đoạn
Sợ hãi ra máu chết.
Nếu tạo nghiệp súc sanh

- Thọ báo nhiều loại hình
Vi nghiệp nơn sai khác:
Nếu cắt da xẻ thịt
- 4600 Đọa loài mang lông, sừng
Tàn sát ăn nuốt nhau
Bất kể là cha mẹ
Hoặc chớ nặng, mang ách
Roi vọt, dùi nhọn đâm
Lở mình máu lai lảng
Đói khát không thể cứu
Lân lượt sát hại nhau
Không thể tự dừng được.
Trên không, trong đất, nước
- 4610 Không chỗ nào trốn thoát
Tham lam keo kiệt nhiều
Sanh vào loài quý đỏi
Thân hình to như núi
Cổ họng nhỏ như kim
Đói khát lửa độc cháy
Rồi lại đốt thân mình
Người xin chẳng hề cho
Ngăn trở kẻ bố thí
Sanh vào loài quý đỏi
- 4620 Muốn ăn uống không được
Đồ dơ người ta bỏ
Muốn ăn lại biến mất
Những kẻ nào keo tham
Quả báo khổ như thế.
Cắt thịt mình bố thí
Được phước lộc đế vương
Như vua Thi-tỳ xưa¹²²
Người bòn xén keo kiệt
Nếu được làm thân người
- 4630 Phải ở chỗ dơ bẩn

- Đi đặng thật cực khổ
Lúc ra đời sợ hãi
Đau đớn như dao cắt
Theo nghiệp ác ngày xưa
Đời nào cũng chết trẻ.
Nếu siêng năng cầu đảo
Để mà được sống còn
Thì suốt đời chịu khổ
Phước dư sanh cõi trời
- 4640 Ái nhiễm thường đốt thân
Phước hết, lúc lâm chung
Năm tướng suy hiện ra:
Như cành hoa khô héo
Quyển thuộc phải chia lìa
Sâu khổ khó dừng lại
Cung điện bỗng trống không
Ngọc nữ đều xa cách
Ngôi nằm trong bụi bặm
Sâu khóc lưu luyến mãi
- 4650 Người sống buồn đọa lạc
Kẻ chết, sâu muốn sống
Người siêng tu khổ hạnh,
Tham cầu vui cõi trời
Nhưng trên đó cũng khổ.
Hại thay! Sao còn tham
Phương tiện vui dù được
Không khỏi sâu biệt ly
Than ôi! Người cõi trời
Thọ, yếu, không sai khác.
- 4660 Nhiều kiếp tu khổ hạnh
Vĩnh viễn lìa ái dục
Bảo nhất định lâu dài
Mà nay đều đọa lạc
Thọ khổ ở địa ngục

- Súc sanh thì tương tàn
Nga quý bị đói khát
Làm người lụy ái dục.
Tuy nói cõi trời vui
Lúc biệt ly rất khổ
- 4670 Mê muội sanh thế gian
Không chỗ nào yên nghỉ
Hỡi ôi! Biền sanh tử
Luân chuyển thật vô cùng
Chúng sanh chìm đắm mãi
Trôi nổi không chỗ nương
Thiên nhãn thấy như vậy
Xem thấy khắp năm đàng
Hư giả không bền chắc
Như bóng nước cỏ hoa.
- 4680 Vào canh ba nửa đêm
Ngài vào sâu thiền định
Quán sát cõi thế gian
Tự tánh khổ lưu chuyển
Từng giây phút sanh tử
Thật nhiều không số lượng.
Tham dục si ám chướng
Chẳng biết từ đâu ra
Tư duy trong chánh niệm
Sanh tử từ đâu khởi?
- 4690 Nhất định biết già chết
Là do sanh mà ra
Như người có thân thể
Bệnh khổ đi kèm theo
Quán sanh do đâu ra
Do tạo tác mà ra (nghiệp-hành)
Dùng thiên nhãn quán nghiệp
Không do trời sanh ra (trời Tự tại)
Chẳng phải tự tánh ngã

- 4700 Chẳng phải không nguyên nhân.
 Như chẻ trúc lóng đầu
 Những lóng sau không khó
 Thấy nguyên nhân sanh từ
 Tiến trình sẽ hiện ra
 Nghiệp từ "thủ" sanh ra
 Cũng như lửa có củi
 Thủ do "ái" sanh ra
 Như đóm lửa đốt núi
 Ái do "thọ" sanh ra
 Biết khổ vui cầu an
- 4710 Đói khát cầu ăn uống
 Thọ sanh ái cũng vậy
 Thọ do "xúc" làm nhơn
 Ba thứ sanh khổ vui
 Như cưa mài, nhân công
 Thì được lửa để dùng
 Xúc do "lục nhập" sanh
 Đều do vô minh khởi
 Lục nhập do danh sắc:
- 4720 Mâm lớn nấy thêm cành
 Danh sắc do "thức" sanh :
 Như hạt sanh mầm lá
 Thức do danh sắc chuyển
 Cứ xoay vẫn không ngừng
 Duyên thức sanh danh sắc
 Duyên danh sắc sanh thức
 Như người, thuyền cùng đi
 Thủy bộ cùng vận chuyển
 Thức sanh ra danh sắc
 Danh sắc sanh các căn
- 4730 Các căn sanh ra xúc
 Xúc lại sanh ra thọ
 Thọ sanh ra ái dục

- Ái dục sanh ra thức
Thủ sanh ra nghiệp hữu
Có hữu là có sanh
Có sanh có lão, tử
Luân hồi đến vô cùng
Chúng sanh do duyên khởi
Chánh giác đều giác tri
4740 Quyết định chánh giác rồi
Sanh lão bệnh tử hết
Hữu diệt thì sanh diệt
Thủ diệt thì hữu diệt
Ái diệt thì thủ diệt
Thọ diệt thì ái diệt
Xúc diệt thì thọ diệt
Luc nhập diệt: xúc diệt
Tất cả nhập hết rồi
Thì danh sắc cũng hết
4750 Thức diệt: danh sắc diệt
Hành diệt thì thức diệt
Si diệt thì hành diệt
Đến đây thành chánh giác
Như vậy chánh giác thành
Là Phật hiện thể gian
Chánh kiến: Bát chánh đạo
Thần nhiên đi đường thẳng
Rốt ráo không ngã sở
Như cùi hết lừa tất
4760 Việc đáng làm đã làm
Thành tựu đạo chánh giác
Cứu cánh nghĩa đệ nhất
Vào trong nhà chánh giác
Tối hết thì sáng hiện
Động tĩnh đều rỗng rang
Được phước báu vô lậu

- 4770 *Tất cả trí sáng ngời
Phật: phước đức thuần hậu
Do đó đất chấn động
Vũ trụ đều sáng trong
Trời rỗng thần quy tụ
Hư không tấu nhạc trời
Đề cúng dường chánh pháp.
Gió mát nhẹ thoảng qua
Mưa hương họa rợp khắp
Quả ngọt chín trái mùa
Cúng dường Đức Mu-ni.
Khắp các loài chúng sanh
Phát khởi tâm từ bi*
- 4780 *Sợ hãi đều tiêu mất
Không còn tâm sân, mạn
Tất cả trong thế gian
Đều là người tinh giác
Nhạc trời nghe giải thoát
Địa ngục tạm an vui
Các phiền não tạm dừng
Trăng trí tuệ thêm sáng
Những người dòng Cam Giá
Kẻ được sanh lên trời*
- 4790 *Thấy Phật đã ra đời
Rất vui mừng hơn hờ
Ở tại các cung trời
Rải hoa để cúng dường
Chư thiên, rồng, quỷ, thần.
Ca ngợi đức độ Phật
Người trời đều cúng dường
Và nghe lời xưng tán
Tất cả đều hoan hỷ*
- 4800 *Sung sướng ngoài sức mình.
Chỉ có ma vương trời*

- Sanh lòng buồn khổ lớn
Đức Phật ngồi thiền định
Tại gốc cây bồ-đề
Bây ngày thật thanh tịnh
Ngài nhìn cây giác ngộ¹²³
Đôi mắt không hề nháy
Mà ngộ lời cảm tạ:
Ta nương nơi cây này
Mà được tròn bốn nguyện
- 4810 Xin tạ ơn tất cả.
An trụ pháp vô ngã
Dùng Phật nhãn quan sát
Thương xót mọi chúng sanh
Do tà kiến tham sân
Che lấp nguồn tuệ giác
Pháp giải thoát vi diệu
Làm sao được truyền dạy?
Muốn an trụ tịch tĩnh
Pháp tinh cần, xả ly
- 4820 Nghĩ lại bốn nguyện xưa
Ngài khởi lòng từ bi
Muốn tuyên dương chánh pháp.
Quan sát khắp chúng sanh
Phiền não ngày thêm nhiều
Thật khó lòng hóa độ
Phạm thiên biết ý ngài
Nên cung thỉnh thuyết pháp
Tỏa rạng ánh sáng lớn
Vi cứu khổ chúng sanh
- 4830 Mà đến lễ bái Phật
Bậc đại nhân thuyết pháp
Biểu hiện các diệu nghĩa
An trú trong thật trí
Xa lìa các lỗi nạn

- Không còn tâm hư giả
Họ phát tâm vui mừng
Chấp tay mà cung thỉnh:
Thế gian thật có phước
Gặp Thế tôn ra đời
- 4840 Tất cả loài chúng sanh
Vọng tâm tạp ô nhiễm
Hoặc có phiền não nặng
Hoặc là nhẹ, vi tế
Thế tôn đã độ thoát
Khởi biến khổ sanh tử
Nguyện cứu độ chúng sanh
Đang chìm lặn trong đó
Như nghĩa sĩ thế gian
Được lợi, cho bình đẳng.
- 4850 Thế tôn được chánh pháp
Chi nên cứu chúng sanh.
Người phạm đều ham lợi
Lợi mình, lợi người: khó
Duy nguyện rú lòng từ
Làm điều thật khó làm
Cung thỉnh như vậy rồi
Bái từ về cõi Phạm.
Thế tôn do lời thỉnh
Lòng vui khen chơn thành
- 4860 Nuôi lớn tâm đại bi
Thêm nhiệt tình thuyết pháp.
Bốn vua trời cúng dường
Bốn bình bát khát thực
Như Lai vì chánh pháp
Nhận bốn hợp làm một.
Bấy giờ người lái buôn
Đang trên đường đi tới
Bạn bè thiên thân khuyên:

15

CHUYÊN PHÁP LUÂN

Như Lai thật tịch tĩnh
Ánh sáng chiếu rạng rỡ
Oai nghiêm đi một mình
Vẫn như nhiều người theo.
Giữa đường gặp học giả¹²⁵
Tên là Ưu-bà-ca
Giữ cung cách tỳ-khưu
4900 Đứng cung kính bên đường.
Gặp người chưa từng có
Chấp tay mà hỏi rằng:
Chúng sanh đều vương mắc
Mà có người rỗng rang.
Thế gian lòng lay động
Có người rất thanh tịnh
Gương mặt tợ trăng rằm
Như uống dòng cam lồ
Dung mạo bậc đại nhân
4910 Là vua trí tuệ lớn
Việc làm đều đầy đủ
Theo học thầy nào vậy ?
Ta không học một thầy
Không tôn ai hơn nữa
Tự ngộ pháp sâu màu
Được điều người không được.
Như Lai, người giác ngộ
Trong đời chưa giác ngộ

- 4920 Nay ta tự giác ngộ
Nên gọi bậc chánh giác.
Phiền não như oan gia
Hàng phục bằng kiếm tuệ
Vì vậy đời xưng tán
Là bậc trí tối thắng
Đến thành Ba-la-nại
Giống tiếng trống cam lồ
Không kêu không cầu danh
Cũng không cầu lợi lạc
Chỉ vì nói chánh pháp
- 4930 Cứu vớt chúng sanh khổ.
Do lời thệ nguyện xưa
Độ những người chưa độ
Nên nay thành chánh giác
Đã trọn thành nguyện xưa
Không tự mình hiển dương,
Không phải là nghĩa sĩ.
Lợi mình lợi thiên hạ
Xứng danh đại trượng phu
Lâm nguy không cứu giúp
- 4940 Đâu được gọi dũng sĩ
Tật bệnh không cứu chữa
Sao được gọi lương y
Thấy mê không chỉ đường
Đâu được gọi đạo sư
Như đèn phá bóng đen
Vô ý mà tự sáng
Như Lai đốt đèn trí
Không tham cầu ước muốn
Cưa mài ắt được lửa
- 4950 Trong hang, gió tự nhiên
Đào đất chắc được nước
Đây gọi là lẽ thường.

- Tất cả bậc Mưu-ni
Thành đạo tại Già-da
Và chuyên bánh xe pháp
Ở tại nước Ca-thi
Phạm chí Ưu-ba-ca
Xưng tán rất kỳ lạ.
Như đã dự định trước
- 4960 Đến ngã rẽ chia đường.
Ông nghĩ chưa từng có
Gặp được bậc Mâu-ni
Ngoảnh lại trong từng bước
Nên mỗi bước mỗi dừng.
Như Lai khoan thai bước
Thẳng đến thành Ca-thi
Đất ấy thật trang nghiêm
Như cung trời Đế Thích
- 4970 Ở giữa hai dòng sông
Sông Hằng, Ba-la-nại
Cây cối hoa quả nhiều
Câm thú đi từng bầy
Yên tĩnh không ồn ào.
Chỗ ở tiên nhân xưa
Ánh sáng thật chiếu diệu
Gấp bội ánh sáng Tiên
Như Tiên Kiều-lân-như
Tiên Thập-lực Ca-diếp
Ba là Bà-thấp-ba
- 4980 Bốn, A-thấp-ba-thê
Năm là Bạt-đa-la
Tu ở rừng Lạc sơn
Từ xa thấy Như Lai
Họ ngồi bàn luận rằng:
Cù-dàm¹²⁶ đã nhiễm đời
Bỏ pháp tu khó hạnh

- 4990 Nay lại đến nơi đây,
Cẩn thận chớ cung nghinh
Cũng không chào hỏi han,
Cung cấp những nhu cầu
Vi đã bỏ lời thề
Nên không đáng cúng dường.
Phàm người thấy khách đến
Phải tiếp đãi trước sau
Sắp đặt cả giường ghế
Đề tùy khách sử dụng.
Họ bàn luận đã xong
Mỗi người ngồi nguyên chỗ
Như Lai-lân bước đến
- 5000 Bỗng nhiên họ quên thề
Mà đứng dậy tiếp đón
Có kẻ nhường chỗ ngồi
Có người ôm y bát
Có vị rửa chân Phật
Có vị hỏi cần gì....
Họ phụng sự tôn sư
Nhưng vẫn gọi tên cũ
Là ông thầy-Cù-đàm
Thế tôn bảo họ rằng:
- 5010 Chớ gọi tên tộc tôi
Đối với A-la-ha
Mà sanh ý kiêu mạn
Với kẻ kính, không kính
Tâm tôi đều bình đẳng
Các ông không cung kính
Tự rước lấy tội thôi
Bậc hóa độ thế gian
Nên xưng là Như Lai
- 5020 Với tất cả chúng sinh
Đều xem như con cái

- Gọi tên thật của cha
Là có lỗi thất lễ
Phật dùng tâm đại bi
Thương xót nói với họ.
Họ cứ vẫn mê mờ
Không tin bậc chánh giác
Họ bảo tu khổ hạnh
Mà vẫn không được gì
5030 Nay để dải thân miệng
Lấy gì được thành Phật?
Họ mê lầm như vậy
Nên không tin Phật đạo
Nghĩa chân thật cứu cánh
Tất cả trí đầy đủ
Như Lai vì thương họ
Mà lược nói đạo lý
Người ngu tập khổ hạnh
Thích thoả mái các căn
5040 Chính loại sai biệt này
Quả là lỗi lầm lớn.
Chẳng phải đạo chân chánh
Trái với nghĩa giải thoát
Nhọc thân tu khổ hạnh
Tâm cũng theo rối loạn
Không sanh trí thể gian
Hưởng gì vượt cảm tính
Như lấy nước nhen lửa
Không thể phá tối tăm
5050 Khổ thân tu đèn tuệ
Không thể phá u mê.
Cây mục mong có lửa
Uổng công chẳng được gì
Người cưa cây lấy lửa
Liên được lửa để dùng

- 5060 Cầu đạo khỏi khổ thân
Mà được pháp cam lồ.
Tham dục là phi nghĩa
Ngu si che trí sáng,
Lại không hiểu kinh luận
Huống gì đạo ly dục.
Nhu người bị bệnh nặng
Tham dục đâu chữa được
Đốt lửa nơi đồng trống
Cỏ khô càng cháy mạnh
Lửa mạnh ai tắt được?
Lửa tham ái cũng vậy.
Ta bỏ hai cực đoan
Tâm giữ mức trung đạo
- 5070 Các khổ cuối cùng hết
Chánh kiến vượt mặt trời
Phật bình đẳng chánh giác
Chánh ngữ là nhà ở
Đạo chơi rừng chánh nghiệp
Chánh mạng là vóc hình
Phương tiện là con đường
Chánh niệm là thành quách
Chánh định là ghế giường
Tám con đường bằng phẳng
Thoát được khổ sanh tử.
- 5080 Do đường này mà ra
Việc đáng làm đã xong
Không rơi vào các cõi
Trong các khổ hai đời
Ba cõi toàn là khổ
Duy đường này diệt khổ
Vốn thật chưa từng nghe
Mất chánh pháp thanh tịnh
Đều thấy đường giải thoát

- 5090 *Hiện nay chỉ có ta
 Siêu thoát đầu tiên thôi.
 Tất cả khổ sanh tử
 Già bệnh, ái biệt ly
 Oán thù mà gặp gỡ
 Khổ mong cầu không được
 Và những thống khổ khác
 Liạ dục, chưa liạ dục
 Có thân hay không thân
 Công đức xa liạ khổ
 Tóm lược đều là khổ.*
- 5100 *Cũng như lửa đốt tắt
 Tuy còn chút bọt nhỏ
 Vẫn không rời hơi nóng.
 Cái "ngã" thật vi tế
 Âm thâm mà thúc đẩy
 Những dư âm thọ khổ
 Các phiền não tham, sân
 Các tội lỗi của nghiệp
 Là nguyên nhân của khổ
 Bỏ được nguyên nhân này*
- 5110 *Thì các khổ chấm dứt
 Cũng như các hạt giống
 Tách rời khỏi đất nước
 Các duyên không hòa hợp
 Thì mầm lá không sanh
 Sở dĩ có chúng sanh
 Tương tục trong các cõi
 Từ ác thú đến trời
 Luân hồi không dừng nghỉ
 Là do tham dục sanh*
- 5120 *Từ các loài nhuyển thể
 Đến hạng trung, thượng đẳng
 Đều do nghiệp làm nham*

- Nếu diệt được tham sân
Hắn không còn tương tục.
Tất cả nghiệp trừ hết
Các khổ cũng phải dừng
Cái này có, kia có
Cái này diệt, kia diệt
Không còn sanh lão nữa
- 5130 Không có đất, nước, lửa
Không khởi đầu, giữa, sau
Không có pháp lừa dối
Chỗ đến của thánh hiền:
Là vắng lặng vô tận.
Tám con đường chân chánh
Là phương tiện duy nhất.
Thế gian không thấy được
Sống mãi trong mê lầm.
Ta biết đây là khổ
- 5140 Đoạn trừ nguyên nhân khổ
Chúng diệt tu chánh đạo
Quan sát bốn sự thật
Thành tựu bậc chánh giác:
Nghĩa là ta biết khổ
Đã đoạn trừ nguyên nhân
Đã chúng diệt: niết-bàn
Nhờ tu tám đường chánh.
Đã biết bốn chân lý
Con mắt pháp thanh tịnh
- 5150 Đối với bốn chân lý
Chưa sanh mắt trí tuệ
Không gọi là giải thoát
Cũng không thể nói rằng
Điều đáng làm đã thành
Không gọi nhất thiết trí
Đã biết bốn chân lý

- Tự biết được giải thoát
Tự biết việc đã xong
Tự biết đấng chánh giác
- 5160 Khi Phật nói chánh pháp
Các ông Kiều-trần-như
Tám vạn người cõi trời
Liều ngộ nghĩa chân thật
Xa lìa các phiền não
Được con mắt chánh pháp
Đức Phật đã biết họ
Hoàn tất việc đáng làm
Liên cất tiếng sư tử
Gọi Kiều-trần-như đến
- 5170 Ông ta kính bạch Phật:
Đã biết pháp đại sư
Do đó gọi tên là
A-nhã Kiều-lân-như
Trong hàng đệ tử Phật
Ông ngộ đạo trước hết
Chúng được thiên nhân thông
Nghe biết tiếng chánh pháp
Và cả tiếng địa thần,
Cùng nhau xưng tán rằng:
- 5180 Quý thay! Thấy pháp mâu
Ngày nay đức Như Lai
Nói pháp chưa từng có
Vĩ tất cả người trời
Mở rộng cửa cam lồ
Tịnh giới là trục xe
Điều phục các vọng tưởng
Quân bình giữa định huệ
Trí kiên cố: bánh xe
Hổ thẹn là cái nệm
- 5190 Chánh niệm là lòng trục (ổ bi)

Thành bánh xe chánh pháp
Đưa người ... ra ba cõi
Không lui theo tà sư
Các địa thần xướng xong
Thần hư không chuyển lời
Người trời chuyển xưng tán
Cho đến cõi Phạm thiên.
Các thiên thần ba cõi
Được nghe Phật thuyết pháp
5200 Lần lượt tin nhau biết:
Đức Phật đã ra đời
Vì tất cả chúng sanh
Chuyển bánh xe chánh pháp
Dẹp tan đám mây mù
Hư không rải đầy hoa
Chư thiên trời nhạc trời
5207 Ca ngợi chưa từng có.